

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної
безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему:
«Регіональна політика Північної Македонії»

Виконала студентка 6 курсу,
групи ММВ-61
спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації і регіональні студії
ОПП: Міжнародні відносини
Беженар Марія Ігорівна

Керівник – кандидат історичних наук, старший викладач
Корнійчук Любов Володимирівна

Рецензент – _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МІСЦЕ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ КУРСІ ДЕРЖАВИ.....	8
1.1 Процес здобуття незалежності та його вплив на формування регіональної політики держави	8
1.2 Нормативно-правове забезпечення зовнішньополітичного курсу держави та його основні пріоритети	13
<i>Висновки до розділу 1</i>	21
РОЗДІЛ 2. УЧАСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	23
<i>Висновки до розділу 2</i>	35
РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА	37
3.1 Відносини з Грецією	37
3.2 Співробітництво з Албанією	46
3.3 Взаємини з Сербією	55
3.4 Співпраця з Болагрією	64
3.5 Кооперація з Косово	72
<i>Висновки до розділу 3</i>	76
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	84
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність дослідження. Північна Македонія – країна з багатою історією, яка неодноразово ставала причиною проблем у її відносинах в регіоні, адже її території колись простягались на сучасні Грецію, Сербію, Болгарію. За час існування Югославії країна мала мало маневру для ведення самостійної політики і більше підпорядковувалась центру. Македонія почала кардинально змінювати свою політику після здобуття незалежності у 1991 році, коли вона визначила основні зовнішньополітичні пріоритети та взяла курс на євроатлантичний напрямок. Актуальність дослідження полягає в тому, щоб показати тенденцію відносин Македонії в регіоні із сусідами та в регіональних організаціях, як змінювались її основні зовнішньополітичні пріоритети та які з них на даний момент виконані для того, щоб проаналізувати місце Північної Македонії в глобальних та регіональних міжнародних процесах та побачити, яку роль відіграє країна в розвитку Південно-Східної Європи. Окрім того, приклад розвитку Північної Македонії є показовим для України, адже Північна Македонія має багато концептуальних питань, які потребують вирішення із сусідами та так само, як і Україна, прагне стати повноправним членом євроатлантичних спільнот. На прикладі Північної Македонії Україна може дослідити її прецедент вступу до НАТО на процес перебігу переговорів про вступ до ЄС, що є наступним кроком для України.

Аналіз стану наукової розробки теми. Дослідженням теми займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед вітчизняних можна вказати Шахіна Ю., який досліджував причини розпаду Югославії та становлення самостійної зовнішньої політики Македонії. Серед зарубіжних дослідників варто виділити Маролова Д., серед робіт якого статті про відносини Македонії та Косово, Македонії з Болгарією та Македонії із Сербією, серед інших – Тахірі А., який вивчав македонсько-косовські відносини, Міхалопус С. – писав про македонсько-грецькі відносини, Кірбі Б. – про македонсько-грецькі відносини та питання вирішення назви, Мітева-Касарські Е. – аналізував

відносини Македонії та Албанії, зокрема в економічній сфері. Серед українських досліджень немає інформації про регіональну політику Македонії взагалі, що підсилює актуальність вивчення теми для вітчизняної наукової думки.

Метою наукової роботи є комплексне дослідження регіональної політики Північної Македонії.

Реалізації мети сприятиме розв'язання наступних **дослідницьких завдань**:

- визначити місце регіональної політики у зовнішньополітичному курсі держави;
- проаналізувати вплив здобуття незалежності на формування регіональної політики держави;
- дослідити нормативно-правове забезпечення зовнішньополітичного курсу держави;
- розглянути участь держави у діяльності регіональних організацій;
- проаналізувати відносини Північної Македонії із сусідами – Грецією, Албанією, Сербією, Болгарією, Косово.

Об'єкт дослідження – зовнішня політика Північної Македонії.

Предмет дослідження – особливості та ключові аспекти зовнішньої політики Північної Македонії в регіоні.

Хронологічні рамки охоплюють 1991-2022 рр., де нижня межа обумовлена здобуттям Македонією незалежності, а верхня – сучасними актуальними тенденціями у зовнішньополітичному курсі держави.

Географічні рамки охоплюють регіон Південно-Східної Європи, а саме території Північної Македонії, а також її сусідів: Греції, Болгарії, Албанії, Сербії та Косово.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають загальнонаукові та спеціальні наукові методи: логічний, описовий, аналізу та синтезу, контент- та івент-аналізу, індукції та дедукції, прогностичний, конструктивний, історичний та системний. Методи контент- та івент-аналізу,

органічної єдності теорії та практик та історичний метод використано при аналізі концептуальних документів держав, промов лідерів та аналізу хронології державних візитів. Описовий, історичний методи, а також прийоми індукції та дедукції використані при дослідженні трансформації взаємодії між державами. Окрім того, використаний метод SWOT-аналізу для комплексного аналізу регіональної політики держави.

Джерельна база дослідження. Центральну роль у проведенні дослідження відіграли доктринальні документи, зокрема нормативно-правові акти, такі як Конституція Північної Македонії та Закон про зовнішні відносини Північної Македонії. Значну допомогу в проведенні дослідження надали Стратегічні плани зовнішньої політики, які опубліковані на веб-сторінці міністерства зовнішніх справ Північної Македонії та починаючи із 2018 року щороку перевидавались. Важливою категорією джерел також були договори та угоди: Охридська та Преспанська угоди, які стали завершенням громадянського конфлікту та вирішили питання про назву відповідно, про дружбу та співробітництво із сусідніми державами.

Наступну групу джерел складають коментарі офіційних осіб – президента Північної Македонії на зустрічі з президентом Косово та його заява про те, що він не буде проводити переговорів з Болгарією щодо історичних питань, міністра оборони Північної Македонії про військову співпрацю з Грецією, прем'єр-міністра Болгарії про політику Північної Македонії щодо болгар на території останньої тощо..

У роботі також були використані статuti, плани роботи та звіти регіональних організацій про діяльність, зокрема, Ради Регіональної Співпраці, Західнобалканського Фонду, Адріатично-Іонічної ініціативи, які допомогли простежити роль Македонії в цих організаціях та її вплив на прийняття рішень.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше було комплексно проаналізовано нормативно-правову базу зовнішньої політики Північної Македонії. На основі проведеного дослідження було визначено

основні тенденції розвитку двосторонніх відносинах між Північною Македонією та сусідніми державами та її участь у регіональних організаціях. У роботі вперше багатосторонньо досліджено рівень залучення держави у регіональні утворення, проаналізовано основні пріоритети зовнішньої політики на основі комплексного вивчення стратегій зовнішньої політики та Конституції держави, відносини Північної Македонії із сусідніми державами, основні проблеми та перспективи співпраці.

Практичне значення магістерської роботи передбачає можливість використання отриманих результатів для подальшого продовження і поглиблення дослідження. Також, отримані висновки можуть знайти відображення в рамках навчальних дисциплін, які викладаються для студентів-міжнародників та для студентів інших спеціальностей: при складанні лекційних курсів, що пов'язані із зовнішньою політикою Північної Македонії та держав регіону Південно-Східної Європи.

Апробація результатів дослідження. Проміжний результат дослідження було апробовано у збірнику Студентських наукових записок Національного університету «Острозька академія» серії «Міжнародні відносини» (м. Острог, 2022 р.) опубліковано статтю «Європейська та євроатлантична інтеграція Республіки Північна Македонія: особливості, проблеми та досвід для України», а також на Науковому блозі Національного університету «Острозька академія» опубліковано статтю «Участь Північної Македонії у діяльності регіональних організацій» (2022 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота має логічну структуру, що дозволяє послідовно розкрити тему дослідження з урахуванням усіх аспектів роботи. Вона містить вступ, 3 розділи, що поділяються на підрозділи, висновки до розділів та загальний висновок, додатки. У першому розділі проаналізовано концептуальні документи, що визначають зовнішню політику Північної Македонії після здобуття незалежності. У другому розділі проаналізовано участь країни в регіональних організаціях. У третьому розділі досліджено відносини Македонії із сусідніми державами. У кінці роботи

подано список використаних джерел та літератури. Подано у додатку SWOT-аналіз регіональної політики держави. Загальний обсяг роботи складає 93 с.

РОЗДІЛ 1. МІСЦЕ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ КУРСІ ДЕРЖАВИ

1.1 Процес здобуття незалежності та його вплив на формування регіональної політики держави

Становлення зовнішньої політики Північної Македонії та зокрема її регіональної співпраці багато в чому залежить від історії країни, яку варто простежувати з 1913 року, коли історична територія Македонії була розділена між трьома країнами: Грецією, Болгарією та Сербією (на той час територія нинішньої Північної Македонії входила до складу саме Сербії). Під час Другої світової війни територія країни була окупована німцями і вже через короткий час через домовленість із Німеччиною Болгарія увійшла на територію Північної Македонії та встановила там власне правління. На початку місцеві мешканці радо вітали болгар як визволителів (адже велика частка населення була саме болгарського походження), але зачарування невдовзі змінилось розчаруванням через корупцію, погане адміністрування та велику кількість військових злочинів. У зв'язку з цими подіями у Македонії почав розповсюджуватись проюгославський партизанський рух. У 1944 році болгарська влада посприяла у створенні Незалежної держави Македонія, яка проіснувала лише кілька місяців.¹

Після війни у 1945 році була утворена Югославська соціалістична федерація, до складу якої ввійшли Боснія і Герцеговина, Хорватія, Македонія, Чорногорія, Косово, Воєводина та Словенія. До влади у Македонії прийшли колишні проюгославські партизани, які почали масові репресії проти колишнього болгарського керівництва, нова влада також боролася і з сербськими націоналістами, яким було заборонено повертатись до Македонії після закінчення болгарської окупації.

¹ BBC News. North Macedonia profile - Timeline. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17553072> (date of access: 05.08.2022).

У складі Югославії Македонія була малорозвиненою державою, слабкою економічно та політично. Перший уряд Соціалістичної республіки Македонія було сформовано у 1945 році під керівництвом Лазара Колішевського. Основними завданнями уряду були боротьба з неписьменністю, поліпшення сфери охорони здоров'я, розвиток освітніх програм, демократизація органів влади. Однією з головних проблем стало мовне питання, адже необхідно було уніфікувати єдину мову та стандартизувати її, взявши до уваги існуючі діалекти та місцеві говірки. Ще одним з важливих питань стало церковне – створення автокефальної македонської церкви, незалежної від сербської, що сталося у 1967 році.

У 1980-х роках ситуація як у Македонії, так і у всій Югославії почала погіршуватись – по-перше, помер Йосип Тіто, а його наступники проводили не надто успішну політику, по-друге, через сплеск націоналізму у Європі у Югославських республіках з'явилися націоналістичні ідеї, по-третє, у Македонії розпочалась економічна та соціальна криза (як і в решті республік Югославії), що призвело до зростання безробіття, гіперінфляції, зниження ВВП, та до зростання етнічної напруги між македонцями та албанцями.²

На початку 1990-х років стало зрозуміло, що Югославія як єдина держава довго не проіснує. У 1990 році у Словенії та Хорватії на виборах перемогли опозиційні сили, комуністи отримали поразку в Словенії, Хорватії, Боснії та Герцеговині, у Македонії вони отримали владу разом з новими політичними силами, у Сербії та Чорногорії вони утримались при владі, зробивши вигляд, що розділяють нові демократичні настрої. Але процес розпаду був невідворотній і вже в червні 1991 року про незалежність оголосили Словенія і Хорватія, в жовтні – Боснія і Герцеговина, в листопаді – Македонія. Процес отримання незалежності проходив складно для всіх

² Шахін Ю. Причини розпаду Югославії в оцінці української історіографії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 114. С. 66–67.

держав, але у випадку Північної Македонії його супроводжував не військовий конфлікт, але дипломатичний.³

Якщо говорити детальніше про здобуття Північною Македонією незалежності, то варто зазначити, що це сталося не через величезне бажання країни стати незалежною, а швидше через процеси, які відбувалися у сусідніх країнах – незалежність Македонії стала відповіддю на процеси, які вже відбувались в сусідніх державах, а не власним рішенням країни. Отримання незалежності дало можливість Македонії брати самостійну участь у світових міжнародних процесах та стати частиною світових організацій, здобути власний вплив на міжнародній арені. Основне завдання, яке постало перед Македонією після проголошення незалежності, – отримання визнання від інших суб'єктів міжнародних відносин для можливості подальшого нормального функціонування як держави та побудови зв'язків з іншими учасниками світових процесів.

Македонія стала однією з небагатьох колишніх Югославських республік, чиє становлення як незалежної держави пройшло мирно та фактично безпроблемно. Перші парламентські багатопартійні вибори відбулися у листопаді 1990 року. Через рік у вересні був проведений референдум – явка становила 72%, з яких 95% висловилися на підтримку незалежної Македонії. 17 вересня 1991 року держава проголосила про свою незалежність.⁴ Про подію висловився Стоян Андов, який на той час був президентом Македонської асамблеї: «...Це рішення, яке сьогодні приймають громадяни Македонії, відкриває інтенсивний процес побудови македонської держави, побудови її відносин у Югославії з іншими суверенними державами, а також із сусідами та Європою. Це кропіткий і складний процес, але шляхетний, але вони знають, над чим працюють. Ймовірно, будуть виникати певні труднощі, і молодші покоління з цього покоління, які організують цей

³ Розпад Югославії – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розпад_Югославії (дата звернення: 05.08.2022).

⁴ North Macedonia - Independence. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/place/North-Macedonia/Independence> (date of access: 05.08.2022).

референдум, факультативно стають на цьому рівні і навіть перевершують наші досягнення...»⁵.

На заваді розбудові повноцінних двосторонніх та багатосторонніх відносин Північної Македонії з іншими державами стала реакція на її незалежність сусідніх держав. 19 грудня 1991 року Македонський Парламент прийняв Декларацію про міжнародне визнання Македонії як суверенної та незалежної держави. Першою визнала незалежність Македонії Болгарія, згодом Словенія, Хорватія, Туреччина та Філіппіни. Визнання незалежності Македонії Словенією та Хорватією стало свідченням того, що новостворені держави мають намір підтримувати одна одну після припинення існування єдиної Югославії та надаватимуть всебічну підтримку. Визнання з боку Туреччини та Філіппін стало важливим фактором того, що новостворену державу бачать і визнають не лише сусіди, але й географічно віддалені країни.⁶

Основною проблемою, яка виникла після проголошення незалежності, стало питання визнання Македонії з боку Греції, яка заперечувала проти використання назви «Македонія», а також мала зауваження щодо національної символіки Північної Македонії. Окрім дипломатичного протесту та відмови визнавати новостворену державу, Греція запровадила ембарго на рух товарів через свій кордон. Щоб розв'язати суперечку, Македонія була змушена поступитися і прописати в Конституції, що її назва буде «Республіка Македонія», але навіть такий компроміс не задовольнив Грецію. У 1993 році Північна Македонія була прийнята в ООН із назвою «Колишня Югославська Республіка Македонія» за згодою Греції. У 1995 році Греція зрештою визнала незалежність Македонії та скасувала попередньо прийняті торговельні обмеження, водночас, проблема з назвою так і лишалась не повністю вирішеною, адже навіть «Колишня Югославська Республіка Македонія» не

⁵ День незалежності Македонії. www.wiki.uk-ua.nina.az. URL: https://www.wiki.uk-ua.nina.az/День_незалежності_Македонії.html (дата звернення: 08.08.2022).

⁶ Како во германските медиуми се гледаше на македонската независност: Уште висат портретите на Тито. *DW.COM*. URL: <https://www.dw.com/mk/> (дата звернення: 08.08.2022).

влаштовувала Грецію, яка хотіла, аби в назві країни взагалі не було слова «Македонія».

Інша проблема, яка виникла після проголошення незалежності, була пов'язана з албанською меншиною. Ключове питання, яке виявилось непростим для вирішення, полягало в тому, що необхідно було встановити баланс між бажанням македонських громадян зберегти власну незалежну державу та вимогами албанців щодо повноцінного громадянства. Згідно з Конституцією Північної Македонії, «Македонія створена як національна держава македонського народу, в якій албанцям, туркам, влахам, ромам та іншим національностям, що проживають у Республіці Македонія, забезпечується повна рівність як громадян і постійне співіснування з македонським народом»⁷. Водночас, албанська меншина постійно скаржилась на те, що до неї відносяться як до громадян другого сорту, що призвело до конфлікту 2001 року (детальніше в розділах 3 та 4).

У 1992 році Північну Македонію визнали Росія та Білорусь, проте більш важливим для держави стало визнання з боку США, що відбулося у 1994 році, перший посол США прибув до Скоп'є вже через 2 роки. До 1995 року Македонію визнало близько 65 держав, але на цьому боротьба за визнання не припинилась. Якщо порівнювати з іншими державами-колишніми частинами Югославії (Словенія, Хорватія, Боснія і Герцеговина), то процес їхнього визнання був набагато швидшим, про що свідчить навіть набуття членства в ООН – так, Словенія, Хорватія, Боснія і Герцеговина стали повноцінними членами організації у 1992 року, в той час як Македонія у 1993 році.

Отже, події, які відбувались на території сучасної Північної Македонії з початку ХХ століття ознаменували конфігурацію її сучасних відносин як із сусідами, так і з віддаленими державами. Тривале перебування у складі Югославії та окупація болгарськими силами під час Другої світової війни вплинули на формування сучасної регіональної політики держави. Процес здобуття незалежності Північної Македонії хоч і пройшов порівняно спокійно

⁷ CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA : CONSTITUTION of 17.11.1991.

у порівнянні з сусідніми державами, але водночас мав багато дипломатичних проблем, що вплинуло на визнання міжнародними суб'єктами Північної Македонії та її функціонування як незалежної держави на початку 90-х років. Проблеми з назвою, суперечка з Грецією та питання албанської меншини – це проблеми, які супроводжували здобуття незалежності країни та лишаються невирішеними до цих пір, що значно впливає на ведення зовнішньої політики держави та її відносини у регіоні.

1.2 Нормативно-правове забезпечення зовнішньополітичного курсу держави та його основні пріоритети

17 листопада 1991 року Північна Македонія прийняла Конституцію, в якій вона окреслила основні положення про суверенітет та самостійність, основні права та обов'язки громадян, організацію влади на території країни (повноваження президента та уряду, судова система), конституційний суд країни, місцеве самоврядування, міжнародні відносини, оборону та військовий стан, зміни до конституції та основні поправки, які були внесені після 1991 року.

Якщо детальніше розглянути розділ, присвячений міжнародним відносинам, то статті 118-121 описують повноваження президента та уряду і цій сфері, порядок дій за умови створення чи приєднання до союзу інших країн, питання членства та виходу з міжнародних організацій. Конституція не прописує основні зовнішньополітичні пріоритети та завдання держави, а лише констатує механізм ведення політики.⁸ Велика увага звертається на роль президента у веденні зовнішньої політики, а саме вказується, що Президент, як найвищий представник країни, представляє Північну Македонію на міжнародній арені і є першим серед чотирьох інших органів ведення зовнішніх справ (мається на увазі парламент, уряд та МЗС). Саме ці органи визначають

⁸ Там само.

основні напрямки політики, приймають рішення щодо діяльності та взаємодіють з іншими суб'єктами міжнародних відносин.⁹

Основний закон, який регулює порядок здійснення зовнішньої політики, але не прописує основні її напрямки, був прийнятий у 2006 році, 31 березня. Його преамбула вказує, що даний закон регулює порядок здійснення зовнішніх зносин, компетенції Міністерства зовнішніх справ та інших органів влади у питаннях ведення зовнішньої політики, процедуру і порядок відкриття консульських та дипломатичних представництв, права та обов'язки дипломатично-консульських посадових осіб, наголошується, що Північна Македонія віддана як внутрішнім законам і приписам, так і міжнародним договорам, підписантом якою вона являється.

Наступні кілька сторінок дають визначення поняттям, таким як «зовнішні відносини» (тобто дії, які вчиняються уповноваженими органами для захисту інтересів країни на міжнародній арені, їхні повноваження, права та обов'язки, «зовнішня політика» (цілі та інтереси держави в її діяльності з іншими країнами та міжнародними організаціями, основна мета – збереження суверенітету та незалежності, співпраця задля збереження та підтримання миру, розвиток відносин на двосторонньому та багатосторонньому рівнях, в тому числі в регіональних та глобальних організаціях), «органи, що здійснюють міжнародні зв'язки» (вказані вище), «дипломатичне та консульське представництва» (визначення цих понять взяті з Віденських конвенцій про дипломатичні та консульські зносини).

Наступні частини закону визначають основні функції та обов'язки чотирьох органів, які відповідають за здійснення зовнішньої політики. Про повноваження Президента говорилось у Конституції, тому тут вони ще раз закріплені, Парламент: бере участь у визначенні основних питань зовнішньої політики (зокрема і тих, що стосуються оборони), щорічно аналізує звіт міністра закордонних справ про виконання зовнішньополітичних завдань.

⁹ Надворешна политика. *Претседател на Република Северна Македонија*. URL: <https://pretsedatel.mk/nadvoresna-politika/> (дата звернення: 11.08.2022).

Уряд: готує доповідь про здійснення зовнішньої політики та подає на розгляд парламенту, контролює реалізацію зовнішньополітичних пріоритетів, може засновувати відносини з іншими країнами та / або міжнародними інституціями, а також приймати рішення про розірвання чи тимчасове припинення таких зв'язків, вирішує візові питання, приймає рішення про участь Північної Македонії у спільній зовнішній та безпековій політиці Європейського Союзу, займається моніторингом міжнародних відносин, що мають вплив на безпекову та військову сферу в країні.

Набагато більше обов'язків покладено на Міністерство закордонних справ та на Міністра зокрема, а саме:

- реалізація зовнішньої політики;
- координація між органами здійснення зовнішньої політики;
- захист інтересів громадян за кордоном;
- координація участі Північної Македонії у проектах спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу;
- укладення, підготовка та ратифікація міжнародних договорів;
- збереження внутрішньої та зовнішньої документації;
- інформування Президента про основні питання реалізації зовнішньої політики;
- подання звітів про виконання завдань зовнішньої політики;
- на вимогу парламенту чи уряду пояснює певні аспекти напрямків міжнародних зв'язків.

Наступні кілька статей третього розділу описують, як Міністерство закордонних справ здійснює управління в межах своїх повноважень та за умов непередбачуваних обставин (про призначення та звільнення заступника міністра, функціонал Державного секретаря, призначення місцевих керівників, створення Дипломатичної ради чи інших дорадчих органів, проведення робочих нарад, здійснення протокольної служби, організацію Дипломатичного архіву, налагодження систем зв'язку).

Четвертий розділ присвячений дипломатично-консульським представництвам. У цьому розділі вказано, що зовнішні зносини здійснюються не лише за допомогою створення посольств та консульств, але і через культурно-інформаційні, економічні та господарські представництва, які працюють у складі вище згаданих утворень. Окремі кілька статей висвітлюють основні функції посольств та консульств, порядок їх створення, а також про мету утворення та діяльність спеціальних місій. Останні статті цього розділу присвячені процедурі призначення послів та консулів. П'ятий розділ описує, хто та на основі чого може працювати в Міністерстві, зокрема вказані класи дипломатичних та консульських працівників та їхні обов'язки на місцях. В передостанньому, шостому, розділі йдеться про функціонування іноземних консульств та посольств на території Македонії. Останній розділ – прикінцеві положення.¹⁰

Із 2018 року Міністерство закордонних справ почало щорічно публікувати Стратегічний план роботи стосовно основних пріоритетів роботи. Трирічний план, опублікований у 2018 році, основними стратегічними цілями затвердив:¹¹

- Повноправне членство в НАТО;
- Початок переговорів про вступ до ЄС;
- Розвиток добросусідських відносин та акцент на регіональній співпраці;
- Зміцнення становища країни на міжнародній арені;
- Більше залучення в міжнародні організації;
- Просування економічних інтересів за кордоном.

У цьому ж документі зроблено огляд досягнень за 2016 та окремо 2017 роки – короткими тезами висвітлені основні події, які сталися у двосторонніх відносинах між Північною Македонією та іншими державами (візити, підписання договорів, організація форумів і так далі). Окремим підрозділом виділено розвиток співпраці з ЄС та НАТО. Щодо регіональних ініціатив, то

¹⁰ УКАЗ ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ : Законот від 31.03.2006 р.

¹¹ Стратешки План : Стратешки План від 01.08.2018 р.

документ засвідчує, що Північна Македонія бере активну участь у Раді регіонального співробітництва, Центральноєвропейській ініціативі, Процесі співробітництва у Центрально-Східній Європі і в рамках тих організацій держава сприяє діяльності їхніх фондів, реалізує інфраструктурні проєкти, сприяє функціонуванню неурядових організацій.

У березні 2019 року був опублікований Стратегічний план на 2019-2021 роки. На початку плану проаналізовано події, які були реалізовані в попередніх роках на регіональному та глобальному рівнях – проведення бізнес-форумів (з БіГ, Іраном, Естонією, Грецією, Бельгією та іншими), участь у Північноатлантичній раді НАТО, де було вирішено запросити Північну Македонію почати переговори про вступ до організації, представлення Програми реформ, щодо ЄС, то Північна Македонія брала участь у роботі Комітету зі стабілізації та асоціації, було визначено дату про початок переговорів про приєднання Македонії до організації. Для того, щоб почати переговори якомога швидше, Македонія врегулювала деякі проблемні питання, які ставали на заваді її членству в Організації – підписала Договір про дружбу та співробітництво з Болгарією та Угоду про вирішення спору щодо назви з Грецією. Окрім того, Північна Македонія проводила двосторонні політичні консультації з БіГ, Китаєм, Румунією, Данією, Чехією, Литвою, Італією та іншими. До речі, саме у 2018 році був підписаний Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю з Дипломатичною Академією імені Геннадія Удовенка при МЗС України.

У плані зазначено основні цілі та завдання Міністерства закордонних справ на подальші два роки, а саме: повноправне членство в НАТО, розвиток двосторонніх відносин, початок переговорів про вступ до ЄС, участь у регіональних ініціативах, розвиток сусідських відносин, активна участь у міжнародній боротьбі проти тероризму, екстремізму, міграційних криз, більш залучена участь в діяльності міжнародних організацій, реалізація Цілей сталого розвитку відповідно до Порядку денного ООН, посилення співпраці з діаспорою македонського народу за кордоном та з діаспорами албанського,

турецького, власького, сербського, боснійського, ромського народів на території Північної Македонії, захист національної ідентичності громадян Північної Македонії, розширення дипломатичних зв'язків.

Далі у плані наводиться дуже детальний перелік подій, які відбувалися у попередніх роках для реалізації вищезазначених зовнішньополітичних цілей, а також опис двосторонніх відносин Північної Македонії з Чехією, Словаччиною, Австрією, Польщею, Естонією, Норвегією та іншими. Великий розділ присвячено регіональним ініціативам та участі в них Македонії – ЦЄІ (зустрічі національних координаторів, саміт глав урядів країн-учасниць), Регіональна ініціатива з питань міграції, притулку та біженців (засідання комітету, македонського кандидата обрали новим директором ініціативи), Фонд Західних Балкан (міністерські зустрічі та зустрічі національних координаторів, реалізація близько 60 проєктів), у 2018 році Північна Македонія також стала членом Адріатико-Іонічної ініціативи.¹²

У 2020 році Міністерство опублікувало план роботи на рік, в якому виокремлено 7 основних пунктів, на основі яких мала здійснюватися діяльність міністерства (Повне членство республіки Північна Македонія в НАТО; Прискорення інтеграційного процесу республіки до ЄС; Посилення розвитку відносин на двосторонньому рівні з європейськими та не європейськими країнами; Подальші кроки щодо активної участі та інтенсифікації співпраці з міжнародними організаціями; Просування македонських економічних інтересів за кордоном, турбота про діаспору, громадська та культурна дипломатія; удосконалення консульських служб за кордоном; Дипломатична освіта).

Кожен пункт максимально детально розписаний: пріоритетність, мета, результат, діяльність для виконання, показник успішності. Наприклад, 3 пункт діяльності – Зміцнення двосторонніх відносин з європейськими та неєвропейськими країнами:

- Мета: зміцнення позицій Македонії на міжнародному рівні.

¹² Стратешки План 2019-2021 : Стратешки План від 01.03.2019 р.

- Показник ефективності: покращення двосторонніх відносин із сусідами та віддаленими європейськими державами.
- Запланований результат: підписані та реалізовані угоди, ініціювання спільних проєктів, проведення регіональних форумів, інтенсивність політичних контактів на вищому та найвищому рівнях.
- Діяльність: виконання рекомендацій щодо співпраці, організація офіційних та робочих візитів, політичні консультації, підготовка звітів про зустрічі, участь у засіданнях Ради регіонального співробітництва, Адріатично-Іонічної ініціативи, ЦЄІ.¹³

У 2021 році, традиційно, Міністерство опублікувало план роботи на наступні 2 роки, тобто до 2023. На відміну від попередніх планів, даний починається зі вступного слова тогочасного Міністра закордонних справ – Буяра Османі (на посаді до цього часу). У вступі він говорить про ті країни та напрямки зовнішньої політики, на які буде звертатись першочергова увага Міністерства – на першому місці Міністр ставить відносини із сусідами (що так само відрізняється від попередніх планів), зокрема з Болгарією щодо договору про дружбу та співробітництво, а також врегулювання проблемних питань відносин; на наступному місці Міністр розміщує регіональні ініціативи, такі як Організація Чорноморського економічного співробітництва, Фонд Західних Балкан, Центральноєвропейська ініціатива, Регіональний центр діалогу.

Далі, як і в попередніх планах, йдеться про стратегічну ціль зовнішньої політики – вступ до ЄС, оскільки у 2020 році не вдалося визначити дату початку переговорів, Македонія ставить за основну ціль в найближчі два роки активно працювати над втіленням реформ для якомога швидшого початку переговорів про вступ. Наступні пріоритети – економічна діяльність та участь

¹³ ГОДИШЕН ПЛАН ЗА РАБОТА ЗА 2020 ГОДИНА : Стратешки План від 01.01.2020 р

у міжнародних організаціях, таких як ОБСЄ та ООН, а також консульська та дипломатична діяльності за кордоном.

До речі, саме в цьому плані вперше використаний SWOT-аналіз. До прикладу, якщо говорити про відносини Північної Македонії з Грецією та Болгарією, то:

- Сильні сторони: підписання договору про дружбу та співробітництво з Болгарією, розв'язання суперечки з Грецією щодо назви;
- Слабкі сторони: невисокий рівень економічного співробітництва з даними країнами;
- Можливості: посилення контактів між громадянами Греції, Болгарії та Македонії, участь країн у Берлінському процесі, що дозволить активізувати економічні зв'язки;
- Загрози: немає нових можливостей для розвитку спільних інфраструктурних проєктів, що може негативно позначитись на розвитку відносин у майбутньому.¹⁴

Останній на сьогоднішній день Стратегічний план був опублікований в березні цього року і розрахований на виконання до 2024 року. Неочікувано, але план розпочинається не зі згадки про зовнішньополітичні пріоритети Північної Македонії, але зі згадки про Україну – говориться про те, що світ стикнувся з безпрецедентною подією – нападом на мирну країну, що похитнуло систему безпеки як в регіоні, так і глобально. Північна Македонія підтверджує свою підтримку Україні: вона приєдналась до санкцій проти росії, закрила повітряний простір, надає гуманітарну та військову допомогу, готова і надалі приймати біженців.

Далі акцент ставиться на добросусідські відносини, говориться про відновлення діалогу з Болгарією, зокрема, було створено 5 міжгалузевих комітетів. Північна Македонія націлена на вдосконалення відносин та співпраці для остаточного подолання розбіжностей між країнами. Про

¹⁴ Стратешки План 2021-2023 : Стратешки План від 01.01.2021 р.

Грецію вказано, що Македонія буде послідовною у виконанні Преспанської угоди. Традиційно план підтверджує участь Македонії в регіональних ініціативах, нова з яких – Тристороннє співробітництво між Болгарією, Македонією та Албанією для реалізації інвестиційних проєктів. Значна частина присвячена ОБСЄ, Македонія бачить в цій організації додаткове гарантування безпеки для своєї території, а також можливість допомоги для інших держав. Так само говориться про економічну співпрацю, ціль щодо просування власного економічного впливу та розширення мережі дипломатичних та консульських зв'язків. Окремо згадується питання діаспори – а саме те, що Північна Македонія ставить за пріоритет піклуватися про власну діаспору за кордоном, активізуватиме громадську та культурну дипломатію.¹⁵

Отже, ще з моменту отримання незалежності (1991 рік) і до цього дня всі документи, які описували зовнішньополітичні пріоритети, мали на 80-90% схожі за змістом положення. Починаючи від Конституції і закінчуючи останнім виданим Стратегічним планом 2022-2024 років, основними зовнішньополітичними пріоритетами були й лишаються: вступ до ЄС (зокрема про початок переговорів), вступ до НАТО (виконано у 2020 році), постійне вдосконалення добросусідських відносин (особливо вирішення проблемних питань з Болгарією та Грецією, що в останні роки було частково виконано), активна участь у регіональних та глобальних ініціативах, економічна дипломатія, розширення дипломатичних зв'язків.

Висновки до розділу 1

Отже, становлення та розвиток регіональної політики Північної Македонії багато в чому зумовлені історичною долею регіону та подіями, які відбувалися у ХХ столітті – Друга світова війна, період після та розпад біполярної системи, коли держави Югославії проголосили незалежність.

¹⁵ Стратешки План 2022-2024 : Стратешки План від 01.03.2022 р.

Незалежність Македонії була відповіддю на вже існуючі процеси – рухи за самостійність у сусідніх країнах. Після здобуття незалежності, що пройшло мирно, на відміну від інших колишніх Югославських республік, Македонія стикнулася з проблемою визнання з боку Греції, але це питання вирішилось впродовж перших кількох років незалежності.

Від 1991 року Македонія була послідовною у здійсненні зовнішньої політики, про що було зазначено в її Конституції, в подальшому в Законі про порядок здійснення зовнішньої політики та в щорічних стратегічних планах, які традиційно публікує Міністерство зовнішніх справ із 2018 року. Основні пріоритети лишаються незмінними: (до 2020 року) вступ до НАТО, інтеграція до ЄС, активізація відносин із сусідніми державами, співпраця в межах регіональних організацій, турбота про діаспору, економічна дипломатія, а також розширення консульської та дипломатичної мережі.

Незважаючи на те, що формулювання пріоритетів лишаються незмінними, в Стратегічних планах з часом почав змінюватися їх порядок і в останні роки питання регіональної співпраці виноситься на перше місце, за ним ціль про початок переговорів про вступ до ЄС. Таким чином, за 32 роки незалежності Північна Македонія послідовно вибудовувала свою зовнішню політику, яка опирається на три основні пріоритети: відносини із сусідніми державами, відносини з ЄС та НАТО, співпраця в межах міжнародних організацій.

РОЗДІЛ 2. УЧАСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Північна Македонія є членом багатьох регіональних організацій, оскільки співпраця в межах даних утворень є одним із пріоритетів зовнішньої політики країни. Північна Македонія приділяє значну увагу до участі в даних організаціях та намагається бути активним учасником ініціатив та проєктів, а також організовувати події самостійно для збільшення впливу в регіоні та на міжнародному рівні. З моменту здобуття незалежності країна вступала до тих організацій, які могли сприяти її подальшому вступу до ЄС та НАТО.

Перша організація, про яку варто згадати, – це Центральноевропейська ініціатива. Дана організація була заснована у 1989 році після падіння Берлінської стіни, ціль діяльності – багатостороннє співробітництво у економічній, культурній, науковій, соціальній сферах між країнами-учасницями. В межах організації діє кілька фондів – Фонд ЦЄІ, Фонд Співпраці та кілька програм – Програма технічної співпраці та програма обміну науковими досягненнями. До складу організації наразі входять 17 країн (Білорусь призупинила членство).¹⁶

Північна Македонія стала членом організації у липні 1993 року, по суті майже відразу після здобуття незалежності. Країна двічі головувала в організації – в 2002 та в 2015 роках. У 2002 році на саміті ЦЄІ в Скоп'є були змінені та прийняті Керівні принципи та Правила процедури організації. У 2015 році Македонія зосередила свою увагу на підході організації до управління міграцією, була прийнята спільна заява країн-членів на Саміті ООН зі Сталого розвитку щодо ухвалення «Порядку денного сталого розвитку до 2030 року». Окрім того, Північна Македонія ставила акцент на перевагах регіону (зокрема йшлося про розвиток сільського господарства, культурну спадщину та туризм), а також на необхідності покращення інфраструктури для зміцнення економічної стабільності. Голозування 2015 року завершилось

¹⁶ About us. CEI - Central European Initiative. URL: <https://www.cei.int/about-us> (date of access: 19.09.2022).

проведенням Бізнес-форуму для зміцнення ділових відносин держав-учасниць організації.¹⁷

В подальшому діяльність Північної Македонії в межах ЦЕІ посилювалась і щороку ознаменовувалась новими подіями. У 2019 році, окрім участі у регулярних зустрічах на рівні національних координаторів, Македонія також була учасницею зустрічі на рівні міністрів закордонних справ, а також в кінці року відбувся саміт глав урядів країн-членів організації, на якому був присутній З. Заєв. У 2020 році Північна Македонія відвідала засідання Міністерства закордонних справ, зустріч членів парламенту в рамках Генеральної Асамблеї ООН. У цьому ж році Фонд співпраці ЦЕІ надавав фінансову допомогу для розвитку Асоціації консалтингових компаній у Північній Македонії. Грант допоміг асоціації переформатувати бізнес у цифрові платформи, завдяки цьому почали свою діяльність більше 1000 онлайн-магазинів. Інша частина проєкту була спрямована на проведення тренінгів, створення баз даних у сусідніх країнах та охоплення нових підприємств.¹⁸

Наступного року Міністр закордонних справ відвідав міністерську зустріч країн-членів ЦЕІ, яка була присвячена пошуку шляхів для адаптації економіки до післяковідного періоду. На цій зустрічі міністр підкреслив, що одним з пріоритетів зовнішньої політики Північної Македонії є покращення відносин у регіоні, що відповідає цілям діяльності ЦЕІ.¹⁹ 2022 рік: у березні Генеральний секретар ЦЕІ зустрівся з Міністром закордонних справ Північної Македонії, їхня розмова переважно стосувалась важливості регіонального співробітництва, підтримки країн Західних Балкан на їхньому шляху до вступу в ЄС, також обговорювалось питання України, зокрема про наслідки війни як для регіону, так і для міжнародної співпраці, тому сторони зійшлися на тому,

¹⁷ History | CEI. *Home* / CEI. URL: <https://www.cei.int/history> (date of access: 19.09.2022).

¹⁸ From local stores to e-commerce: MSMEs in North Macedonia step up their game. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/news/8967/from-local-stores-to-e-commerce-msmes-in-north-macedonia-step-up-their-game> (date of access: 20.09.2022).

¹⁹ Regional Initiatives. *Ministry of Foreign Affairs*. URL: <https://mfa.gov.mk/en/page/9/regional-initiatives> (date of access: 20.09.2022).

що в найближчій перспективі варто працювати над тим, щоб пом'якшити наслідки війни та консолідувати регіон.²⁰

У травні 2022 року муніципалітет Північної Македонії, Демір-Капія, організував конференцію на тему геонебезпеки та її вплив на геопарки. У конференції брали участь представники держав, на території яких існують геопарки. Учасники представляли свої парки, обмінювались ідеями щодо зменшення ризику стихійних лих, щодо стратегій розвитку геопарків. Окрім того, зустріч передбачала візит до геологічних об'єктів на території муніципалітету і за її результатами був підписаний Меморандум про взаєморозуміння, основна ціль якого – посилення співпраці та створення транскордонної мережевої платформи.²¹

Останнім наразі моментом співпраці між ЦЄІ та Північною Македонією став проєкт Програми обміну ноу-хау, який стосується планування міграційної політики в країні. Проєкт було запущено в травні цього року. Він реалізується за підтримки Міжнародної організації з міграції, яка є важливим партнером ЦЄІ з 2016 року. Дана організація сприяє тому, щоб залучати діаспору до активнішої кооперації, а також займається збором інформації для здійснення міграційної політики, яка відповідає стандартам ЄС. Сам проєкт розрахований на рік та буде акцентувати увагу на активізації співпраці між інституціями, які займаються проблемами міграції, також на забезпеченні матеріалами та інформацією Міністерства закордонних справ та Кабінету Міністра у справах діаспори.²² Окрім того, планується залучити діаспору Північної Македонії в Італії для реалізації деяких завдань проєкту, а також обміну навичками.

²⁰ CEI-ES delegation meets Bujar Osmani, Minister of Foreign Affairs of North Macedonia. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/news/9238/cei-es-delegation-meets-bujar-osmani-minister-of-foreign-affairs-of-north-macedonia> (date of access: 20.09.2022).

²¹ Conference on "Geo-hazards and impacts on natural and cultural heritage in geoparks" successfully held in Demir Kapija, North Macedonia. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/news/9333/conference-on-geo-hazards-and-impacts-on-natural-and-cultural-heritage-in-geoparks-successfully-held> (date of access: 20.09.2022).

²² New KEP project approved: support for migration policy planning in North Macedonia. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/news/9337/new-kep-project-approved-support-for-migration-policy-planning-in-north-macedonia> (date of access: 20.09.2022)

Наступна організація, в якій Північна Македонія бере активну участь, – Процес співробітництва в Центрально-Східній Європі. Організація була заснована у 1996 році декларацією, яка була прийнята на зустрічі міністрів закордонних справ регіону. Болгарія є країною-ініціатором, Північна Македонія вважається однією з країн-засновниць. Організація налічує 13 членів і була заснована як форум для політичного діалогу та консультацій, основна мета організації – посилення політичної, безпекової та економічної кооперації, розширення співробітництва сферах демократії, правосуддя та боротьби зі злочинністю. Щороку країни учасниці зустрічаються на самітах, окрім того проводиться багато зустрічей, проєктів та консультацій для виконання ініціатив організації.²³

Північна Македонія двічі головувала в організації – 2000-2001 та 2012-2013. У 2001 році країна приймала щорічний саміт організації, на якому був проведений Економічний форум та був ухвалений План дій регіонального співробітництва. У 2012-2013 акцентами головування Північної Македонії були: популяризація культурних та релігійних розбіжностей у регіоні, проведення зустрічей для попередження та усунення в разі можливості стихійних лих, пріоритет на економічній співпраці, зокрема, на зростанні торгівлі та інвестицій, просування проєктів для розвитку сільськогосподарської сфери, робота над вдосконаленням регіональної системи безпеки та наближення рівня розвитку оборони до стандартів НАТО, ініціювання проєктів у сферах попередження міграційних проблем та активізація транскордонної співпраці, культурна та гуманітарна співпраця, проведення політичних консультацій, зустрічі з метою обговорення питань захисту екології та інше.²⁴

У наступні роки Північна Македонія незмінно брала участь у засіданнях Комітету політичних директорів, зустрічах міністрів закордонних справ,

²³ About | SOUTH EAST EUROPEAN COOPERATION PROCESS - SEECF 2021-2022. *SEECF*. URL: <https://www.seecp.info/about> (date of access: 27.09.2022).

²⁴ Regional Initiatives. *Ministry of Foreign Affairs*. URL: <https://mfa.gov.mk/en/page/9/regional-initiatives> (date of access: 27.09.2022).

самітах глав держав, неформальних зустрічах міністрів закордонних справ. У липні 2021 року в Туреччині держави-учасниці прийняли Стратегію розвитку організації до 2030 року.

Остання відвідана зустріч відбулась на рівні Міністрів закордонних справ у листопаді 2021 року, на ній обговорювались питання сталого розвитку, зміни клімату, грації, кризи коронавірусу. Північна Македонія, згідно за результатами зустрічі, співпрацюватиме з Сербією для протидії прикордонній контрабанді, працюватиме над поліпшенням двосторонніх відносин з Албанією та Болгарією, розвиватиме співпрацю з Грецією в межах Транспортного співтовариства, робитиме акцент на модернізації транспортної інфраструктури в рамках Плану економічних інвестицій, зокрема модернізує залізничні ділянки на кордоні з Болгарією.

На цій же зустрічі Північна Македонія підтвердила, що вона бажає надалі працювати над екологічним питанням, а саме щодо реалізації Зеленого порядку денного, але кошти для роботи над проектом поки недоступні для держави, тому розпочались переговори з Грецією для того, щоб подати заявку на спільні проекти в ЄС. Якщо говорити про питання міграції, то за підтримки агентства FRONTEX (Європейське агентство прикордонної та берегової охорони) держава розпочала працювати над розробкою Генерального плану реєстрації мігрантів, в якому буде міститись інформація про національну систему реєстрації, основні проблеми та рекомендації для поліпшення результатів аналізу. Про коронавірус можна зазначити, що завдяки підтримці ЄС та організації Процесу співробітництва, Північна Македонія показує позитивні економічні зростання – ріст ВВП на 13,1%, зменшення безробіття, а також приріст експорту та імпорту. На цій же зустрічі Північна Македонія підтвердила своє незмінне прагнення вступу до ЄС та бажання якнайшвидшого початку переговорів про вступ.²⁵

²⁵ SEECP 2021-2022. SEECP meeting of Directors General for European Affairs - Minutes of the Meeting. *SEECP*. URL: <https://www.seecp.info/post/seecp-meeting-of-directors-general-for-european-affairs-minutes-of-the-meeting> (date of access: 27.09.2022).

Рада регіонального співробітництва – була заснована у Софії у 2008 році на зустрічі міністрів закордонних справ країн-членів Процесу співробітництва у Південно-Східній Європі. Основне бачення організації – просування європейської та євроатлантичної інтеграції, а також розвиток і підтримка політичного діалогу, налагодження співпраці для економічного процвітання регіону. 9 червня 2022 року у Греції була прийнята Стратегія роботи організації на 2023-2025 роки, головна мета на цей період – забезпечення процвітання регіону за рахунок посилення економічної інтеграції, цифрової модернізації та розширення відносин з ЄС.²⁶

Північна Македонія бере активну участь в організації, щорічно долучаючись до проєктів та конкурсів, які проводить Рада регіонального співробітництва. Так, 6 вересня 2022 року відбулось нагородження команд, які брали участь у конкурсі Balkathon, основна мета якого – заохочення молодих людей до створення нових цифрових рішень та унікальних стартапів. Команда з Північної Македонії стала одним з переможців із проєктом мобільного додатку, який відстежує локацію сміття з пластику для подальшої його переробки.²⁷ У червні 2022 року країна стала одним з переможців Butterfly Innovation Award, команда отримала нагороду у номінації Women Innovation Award з ідеєю створення продуктів з «чистою етикеткою» для подальшого створення більшої кількості робочих місць модернізації галузі.²⁸

Регіональна ініціатива з питань міграції, притулку та біженців – створена у 2003 році та налічує 6 членів – Північна Македонія, Албанія, Косово, Сербія, Чорногорія і Боснія та Герцеговина. Основна ціль ініціативи: просування тіснішої регіональної співпраці у сферах міграції, контролю над кордонами,

²⁶ Regional Cooperation Council | Strategy and Work Programme. *Regional Cooperation Council | Welcome*. URL: <https://www.rcc.int/pages/92/strategy-and-work-programme> (date of access: 28.09.2022).

²⁷ Regional Cooperation Council | Bregu: Balkathon is the image and positive narrative of our thriving region in this exceptionally uncertain outlook. *Regional Cooperation Council | Welcome*. URL: <https://www.rcc.int/news/778/bregu-balkathon-is-the-image-and-positive-narrative-of-our-thriving-region-in-this-exceptionally-uncertain-outlook> (date of access: 28.09.2022).

²⁸ Regional Cooperation Council | Bregu: We hope Butterfly Innovation Award will shine a light on the regional innovation community and its undiscovered potential. *Regional Cooperation Council | Welcome*. URL: <https://www.rcc.int/news/773/bregu-we-hope-butterfly-innovation-award-will-shine-a-light-on-the-regional-innovation-community-and-its-undiscovered-potential> (date of access: 28.09.2022).

боротьби з торгівлею людьми, візовим режимом, інтеграції та повернення біженців. Саме в столиці Північної Македонії розташований Регіональний центр організації, який здійснює практичні дії для виконання основних цілей організації та слідкує за виконанням рішень.²⁹

У 2015 році Північна Македонія головує в організації і у Скоп'є була прийнята Декларація, в якій було озвучено запуск нового проєкту «Підтримка співпраці прикордонної поліції в аеропортах Південно-Східної Європи - BORDAIRPOL», висловлена подяка Північній Македонії за її роботу, а саме:

- За тісну співпрацю з посольством США у рамках боротьби проти торгівлі людьми та проведення навчального візиту «Побудова регіональної протидії торгівлі людьми»;
- Організацію регіонального семінару на тему «Розвиток регіонального співробітництва для кращого реагування на торгівлю людьми а Південно-Східній Європі»;
- Проведення у Скоп'є Семінару із захисту персональних даних іноземців за участі представників Албанії, Боснії та Герцеговини, Хорватії, Косово, Сербії та Туреччини;
- Організацію чотирьох заходів в рамках проєкту «Підтримка співпраці прикордонної поліції в аеропортах Південно-Східної Європи - BORDAIRPOL»;
- Підписання Угоди із посольством Великобританії про надання гранту для проєкту «Покращення процедур встановлення особи нелегальних мігрантів у регіоні», основна ціль якого – створення спільної бази даних перекладачів рідкісних мов для вдосконалення правової бази встановлення осіб мігрантів.³⁰

В наступні роки Македонія так само брала активну участь у функціонуванні організації. Наразі країна головує і за останній рік вона

²⁹ MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative. *MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative*. URL: <https://marri-rc.org.mk/about-us/> (date of access: 28.09.2022).

³⁰ SKOPJE DECLARATION : Declaration of 10.06.2015.

проводила засідання Комітету для обговорення подальшого плану дій (28 червня 2022 року), відзначила Всесвітній день біженців на честь події організувала велотур під гаслом «Кожен має право шукати безпеку», під час велопробігу згадувалась також Україна в контексті збільшення кількості біженців через російську агресію (20 червня 2022 року), презентувала звіт про аналіз тенденцій торгівлі людьми в країнах-членах організації, у звіті проаналізована ситуація з торгівлею людьми в кожній країні окремо, а також в регіональному контексті за такими пунктами: загальний огляд, виклики та позитивні практики, рекомендації (20 квітня 2022 року).³¹

Окрім того, Північна Македонія проводила спільну зустріч з питань притулку та управління міграцією за участі представників інших європейських агенцій, де дискусії були зосереджені на темах впровадження процедур з надання притулку, існуючих механізмів прийняття біженців та мігрантів та можливості їх вдосконалення, профілактики та запобігання міграційним кризам при масовому напливі людей у випадку кризових ситуацій та інше (12-14 квітня 2022 року),³² організувала традиційну щорічну презентацію річних результатів та планів організації, де обговорювали пріоритети головування Північної Македонії, серед яких прийняття нових установчих документів для збільшення гнучкості Ініціативи та швидкої реакції на проблеми в разі їх виникнення, впровадження цифрового порядку денного та діджиталізація даних для того, щоб всі члени організації могли в будь-який час отримувати необхідну інформацію та могли спостерігати за всіма процесами, що відбуваються в організації прозоро і без участі третіх сторін (5 квітня 2022 року).³³

³¹ MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative. URL: <https://marri-rc.org.mk/events/20-april-2022-presentation-of-the-analysis-report-trends-of-human-trafficking-in-the-marri-participants/> (date of access: 28.09.2022).

³² Events. MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative. URL: <https://marri-rc.org.mk/past-events/> (date of access: 28.09.2022).

³³ MARRI Friends Meeting/Diplomatic Briefing. MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative. URL: <https://marri-rc.org.mk/events/5-april-2022-marri-friends-meeting-diplomatic-briefing/> (date of access: 28.09.2022).

Центр правоохоронних органів Південно-Східної Європи – організація, створена на основі установчого договору 2011 року – Конвенції – основна мета якої сприяти кооперації поліції та митних органів у регіоні Південно-Східної Європи для ефективної боротьби з транскордонною злочинністю. Організація налічує 11 держав-членів, серед яких і Північна Македонія, а також 25 країн-партнерів. Швидка комунікація досягається за рахунок того, що держави - члени посилають своїх офіцерів до штаб-квартири організації, де в реальному часі відбувається обмін інформацією, окрім того в кожній країні діють національні координаційні пункти, через які напряду відбувається зв'язок з організацією.³⁴

Діяльність Північної Македонії в організації відбувається в багатьох сферах, так, у 2021 році спільно з Болгарією держава проводила спільне розслідування щодо розповсюдження наркотиків із Македонії через Болгарію і далі до Туреччини, завдяки спільним зусиллям було вилучено більше 100 кг наркотиків та затримано четверо людей. Окрім цього, у 2021 році Македонія проводила схоже розслідування спільно з Туреччиною, було вилучено наркотиків на суму більше 50 млн євро, ця операція вважається однією з найбільш успішних проведених в рамках організації за 2021 рік. Разом з Чорногорією Македонія працювали над справою для арешту організованої кримінальної групи, яка займалась шахрайством та підробкою документів, завдяки обміну інформацією, яку надавала організація, 4 члени угруповання були заарештовані та вже отримали судові рішення.

Крім того, у 2021 році у Північній Македонії був заарештований один з найбільш розшукуваних злочинців у Європі, громадянин Болгарії, який раніше викрав чотирьох жінок. Арешт відбувся завдяки інформації, яка передавалася каналами організації. Спільно з Сербією Македонія проводила операцію із затримання групи злочинців, які займалися нелегальною міграцією та торгівлею людьми, двоє людей були заарештовані. У цьому ж році Північна

³⁴ About SELEC - Southeast European Law Enforcement Center. *Southeast European Law Enforcement Center*. URL: <https://www.selec.org/about-selec/> (date of access: 29.09.2022).

Македонія брала участь ще у 3 операціях з пошуку наркотиків та ще у двох з пошуку небезпечних злочинців, всі операції відбувались під егідою організації спільно з іншими членами.³⁵

Мережа охорони здоров'я Південно-Східної Європи – регіональна організація, заснована у 2001 році, основна ціль якої – обмін досвідом та інформацією, заохочення до взаємних зусиль для покращення рівня добробуту людей у Південно-Східній Європі, акцентуючи увагу на сфері охорони здоров'я. До складу організації входять 9 країн, саме в Скоп'є знаходиться секретаріат Мережі. Діяльність організації відбувається відповідно до чотирьох основних документів, які були прийняті в 2001, 2005, 2011 та 2017 роках, в яких йдеться про прагнення досягати Цілей сталого розвитку ООН, про заснування підзвітності у сфері боротьби з неінфекційними захворюваннями, про транскордонний розвиток охорони здоров'я та про модернізацію семи сфер громадського здоров'я.³⁶

Північна Македонія щорічно приймає участь у заходах організації та долучається до вже існуючих проєктів або ж організовує їх самостійно. У 2022 році, під час візиту Національного координатора охорони здоров'я Північної Македонії до секретаріату організації було озвучено пріоритетні цілі Мережі на наступні роки, де питання війни в Україні звучало в якості одного з головних завдань організації. У 2021 році країна організувала регіональний круглий стіл для обговорення питання про зменшення впливу забрудненого повітря, в якому взяли участь експерти з усіх країн-учасниць Мережі. У 2020 році на базі секретаріату організації в Скоп'є була прийнята Стратегія охорони здоров'я Південно-Східної Європи, в якій передбачалось гармонізація законодавства країн-членів щодо транскордонних медичних послуг та проєкт створення зони вільної торгівлі для медичних товарів.³⁷

³⁵ ACTIVITY REPORT 2020-2021 : Report of 23.12.2021.

³⁶ About the SEE Health Network. *SOUTH-EASTERN EUROPE HEALTH NETWORK*. URL: <http://seehn.org/about-the-see-health-network/> (date of access: 01.10.2022).

³⁷ "REDUCING HEALTH IMPACTS OF POLLUTED AIR- STRENGTHENING HEALTH SYSTEMS AND MULTISECTORAL RESPONSE IN SEE COUNTRIES" URL: <http://seehn.org/regional-round-table-reducing-health-impacts-of-polluted-air-strengthening-health-systems-and-multisectoral-response-in-see-countries-taking-place-now-in-skopje-north-macedonia/> (date of access: 01.10.2022).

В цьому ж році спільно з Чорногорією Північна Македонія організувала дискусію про важливість регіонального співробітництва в галузі охорони здоров'я, на якій було прийнято рішення про підтримку розробки національних планів дій щодо покращення якості повітря та води, про створення додаткового органу для контролю над виконанням рішень організації, про проведення регіональних епідеміологічних досліджень для оцінки якості навколишнього середовища. У 2019 році, згідно зі звітом про діяльність, Македонія щорічно реалізовує як мінімум 13 профілактичних програм, дотримується вказівок ВООЗ щодо медичної грамотності, проводить наукові генетичні дослідження для виявлення хвороб на ранньому етапі їхнього розвитку.³⁸

Західнобалканський фонд – міжнародна організація, яка була заснована у 2015 році урядами Албанії, Сербії, Чорногорії, Боснії та Герцеговини, Косово та Північної Македонії і почала свою діяльність у 2017 році. Основні цілі організації – сталий розвиток, освітня співпраця та культурне співробітництво. 30 вересня 2022 року організація відзначила п'ять років діяльності, за цей період фонд реалізував 102 регіональні проекти, створив мережу з 4500 зацікавлених суб'єктів.³⁹

Північна Македонія у 2020 році брала участь у науковому проекті, організованому Чорногорією, щодо розширення освітніх зв'язків у регіоні, у проекті про розширення мандату організації для моніторингу реалізації прав дітей та в дослідженні про вплив коронавірусу на розвиток місцевих малих бізнесів спільно з Албанією. У 2019 році країна спільно з іншими членами організації брала участь у проектах з розширення культурних зв'язків у регіоні (просування вуличного мистецтва), підтримки руху ЛГБТ, популяризації локального кінематографу, підтримки місцевих письменників, боротьби з

³⁸ Summary REPORT “REDUCING HEALTH INEQUALITY (SDG10) BY IMPROVING HEALTH LITERACY”, 28 November 2019, Shtip, Republic of North Macedonia. URL: <http://sehn.org/summary-report-reducing-health-inequality-sdg10-by-improving-health-literacy-28-november-2019-shtip-republic-of-north-macedonia/> (date of access: 01.10.2022).

³⁹ WBF celebrates its 5th anniversary! – Western Balkans Fund. *Western Balkans Fund – Supporting Common Projects*. URL: <http://westernbalkansfund.org/2022/09/30/wbf-celebrates-its-5th-anniversary/> (date of access: 01.10.2022).

булінгом, надання стипендій молодим науковцям для розвитку їхніх стартапів, переведення в цифрову мережу великої кількості урядової інформації для зменшення рівня бюрократії.⁴⁰

За словами колишнього міністра закордонних справ Північної Македонії Ніколи Дімітрова (на посаді Міністра з 2017 по 2020 рік), одного із засновників Західнобалканського форуму: «Ми висловлюємо задоволення роботою організації на даний момент. Успішна реалізація двох конкурсних проєктів для підтримки є найкращим прикладом європейської цінності цього регіонального інструменту, до якого залучено велику кількість представників сектору громадських організацій, освіти та місцевого самоврядування у спільній проєктній діяльності зі своїми сусідами».⁴¹

Адріатично-Іонічна ініціатива була заснована у 2000 році на саміті з розвитку та безпеки в районах Адріатичного та Іонічного морів Італії, де була підписана Анконська декларація, яка проголошувала відданість зміцненню регіонального співробітництва для політичної та економічної стабільності для подальшої інтеграції в Європейський Союз. Північна Македонія стала членом організації у 2018 році. Організація працює в таких сферах: енергетична співпраця, інфраструктурні зв'язки, туризм та культурний обмін, морське співробітництво, екологічний захист, парламентські зв'язки. Наразі в організації головує Боснія і Герцеговина.⁴²

У 2022 році Північна Македонія відвідала конференцію глав урядів у Тирані, де обговорювалось питання євроінтеграції п'яти країн-учасниць ініціативи. У 2020 році Північна Македонія приєдналася до стратегії ЄС для Адріатично-Іонічного регіону, а також разом з Італією та Сербією стала відповідальною за координацію проєкту з Об'єднання регіону і частиною проєкту «Одна Європа, Більше Природи» спільно з Грецією та Албанією, який націлений на запровадження дружніх до навколишнього середовища

⁴⁰ WBF 2019 ANNUAL REPORT. Tirana, Albania, 2019. 63 p.

⁴¹ WESTERN BALKANS FUND STRATEGIC DEVELOPMENT PLAN 2020-2024 : Statagic Plan of 01.01.2022.

⁴² Who we are. *Adriatic and Ionian Initiative*. URL: <https://www.aii-ps.org/about/who-we-are> (date of access: 01.10.2022).

сільськогосподарських практик для покращення екологічних потреб регіону у прикордонних територіях.⁴³ У 2019 році члени секретаріату організації з офіційним візитом відвідали Північну Македонію, де обговорили успіхи членства Північної Македонії.

Північна Македонія є активним учасником численних регіональних організацій, сфера діяльності яких дуже різноманітна – від охорони здоров'я до контролю над прикордонними ділянками з метою арешту небезпечних злочинців. У кожній з організацій Македонія приймає участь та самостійно або спільно з іншими країнами організовує проекти для реалізації тих чи інших цілей міжнародних утворень. Завдяки залученості до діяльностей регіональних ініціатив Північна Македонія реалізовує один із ключових пріоритетів зовнішньої політики, який висвітлений як у Конституції країни, так і в подальших стратегічних документах міністерства закордонних справ.

Висновки до 2 розділу

Північна Македонія ще з моменту здобуття незалежності ставить за одну з основних цілей зовнішньої політики співпрацю в межах регіональних організацій. Якщо подивитися на кількість регіональних утворень, в який країна бере активну участь, то можна зробити висновок, що ця ціль виконується по максимуму і діяльність в організаціях відкриває для держави низку переваг та можливостей (див. Додаток А). Найбільше Північна Македонія залучена до співпраці в межах Центральноєвропейської ініціативи, в якій вже двічі головувала. Щорічно держава приймає участь у зустрічах на вищому та найвищому рівнях, отримує фінансову допомогу, реалізовує проекти для досягнення стратегічних цілей організації.

У Раді регіонального співробітництва Македонія переважно долучається до діяльності, пов'язаної з технічним спрямуванням. У Регіональній ініціативі

⁴³ NORTH MACEDONIA OFFICIALLY JOINS THE EUSAIR. *Adriatic and Ionian Initiative*. URL: <https://www.aii-ps.org/news/331-north-macedonia-officially-joins-the-eusair> (date of access: 01.10.2022).

з питань міграції, притулку та біженців країна зацікавлена у захисті від небажаного напливу мігрантів та у обміні інформацією між країнами-членами про облік осіб без громадянства та біженців. У Центрі правоохоронних органів Південно-Східної Європи Північна Македонія щорічно залучена до численних операцій для арешту небезпечних злочинців, боротьби з торгівлею наркотиками, людьми та незаконною контрабандою, що переважно відбувається у кооперації з іншими країнами регіону. Мережа охорони здоров'я Південно-Східної Європи дає доступ до новітніх напрацювань у сфері інноваційної медицини. Західнобалканський фонд (порівняно молода організація) дає гранти та позики для діяльності молодих науковців та бізнесменів для розвитку їхніх ідей в сферах захисту екології, діджиталізації, зеленої інженерії. Адріанічно-Іонічна ініціатива є ще одним майданчиком для співпраці тих країн, які прагнуть ввійти в ЄС та НАТО та допомагає модернізувати сфери економіки та права, які необхідно стандартизувати відповідно до норм євроатлантичних спільнот.

РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА

3.1 Відносини з Грецією

Історія відносин Північної Македонії досить складна і суперечлива, яка бере свій початок ще з II тисячоліття до нашої ери, коли на території давньої Македонії заселялись різні племена, в тому числі грецькі мігранти. Але вже тоді між цими народами існували конфлікти, так, македонці бачили греків як небезпечних сусідів, а греки вважали македонців варварами. Після Першої балканської війни Греція отримала Егейську Македонію і перейменувала її на Північну Грецію, до початку Першої світової війни Греція знищила майже 200 сіл на території Македонії та вбила понад 17 000 жителів. Македонська мова була суворо заборонена, етнічні македонці були жертвами переслідувань та репресій.⁴⁴

Після Другої світової війни Македонія стала однією з Югославських республік, але Греція і надалі відмовлялась визнати македонців як окрему меншину на своїй території. Після отримання Македонією незалежності, ситуація не покращилась – Греція закликала міжнародну спільноту не визнавати Македонію під назвою Республіка Македонія, адже за словами Греції, це загрожувало її власній територіальній цілісності. Греція апелювала до 49 статті Конституції Македонії, де було вказано, що «Республіка піклується про статус і права осіб, які належать до македонського народу в сусідніх країнах, а також македонських експатріантів, сприяє їх культурному розвитку та сприяє зв'язкам з ними. Республіка піклується про культурні, економічні та соціальні права громадян Республіки за кордоном».⁴⁵

У 1994 році був опублікований звіт про порушення прав людей в Греції, який мав назву «Заперечення етнічної ідентичності – македонці в Греції», де було вказано, що етнічні македонці є жертвами переслідувань та погроз,

⁴⁴ The Macedonian-Greek Conflict. *History of Macedonia and the Macedonian Nation*. URL: <http://www.historyofmacedonia.org/MacedonianGreekConflict/conflict.html> (date of access: 05.10.2022).

⁴⁵ CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA : CONSTITUTION of 17.11.1991.

зазнають економічного тиску, що створює атмосферу страху і неприйняття. Етнічні македонці бояться визнавати свою ідентичність, адже це може мати наслідки на робочих місцях та в звичайному житті. В той же час Helsinki Watch довели, що Конституція Македонії не містить нічого протизаконного стосовно статті про захист співвітчизників за кордоном, але Грецію це не переконало, вона наклала торгове ембарго, що відрізало Македонію від виходу до моря та мало негативний вплив на її економіку. Європейський суд визнав ембарго незаконним, але ситуацію це не змінило.⁴⁶

У 1993 році за рекомендацією Ради Безпеки та за рішенням ГА ООН Македонія була прийнята до складу ООН під назвою Колишня Югославська Республіка Македонія, що на той час стало компромісним рішенням для Греції. У 1995 році Македонія та Греція підписали Тимчасову угоду, яка була проміжним рішенням для врегулювання відносин. У Тимчасовій угоді вказано, що Греція визнає Македонію як незалежну державу, визнає її кордони у межах існуючих демаркованих, вказано, що надалі триватимуть переговори з приводу зміни назви, держави у своїх відносинах будуть керуватися цим договором, а також угодами, які були підписані за часів існування Югославії – про судові рішення, про спільне визнання, про економічні питання, країни будуть розвивати економічну співпрацю, кооперувати зусилля в сферах туризму, захисту навколишнього середовища, у боротьби проти організованої злочинності, утримуватимуться від застосування сили у відносинах та розв'язуватимуть суперечки мирним шляхом, не будуть піддавати сумніву територіальну цілісність одна одної і тп. Договір затверджений спеціальним представником Генерального Секретаря ООН.⁴⁷

Після підписання Тимчасової угоди відносини помітно покращились, сторони почали здійснювати візити на вищому та найвищому рівнях, Греція стала одним з провідних економічних та інвестиційних партнерів Північної Македонії. Водночас, питання про назву так і лишалось невирішеним, що

⁴⁶ The Macedonian-Greek Conflict. *History of Macedonia and the Macedonian Nation*. URL: <http://www.historyofmacedonia.org/MacedonianGreekConflict/conflict.html> (date of access: 05.10.2022)

⁴⁷ Greece and The Former Yugoslav Republic of Macedonia : Interim Accord of 13.10.1995.

впливало на інтеграцію Північної Македонії до ЄС та НАТО, тому сторони послідовно з 1995 року постійно проводили раунди переговорів для досягнення спільного рішення.⁴⁸

Коли до влади в Греції прийшов другий уряд Алексіса Ципраса, ситуація почала зрештою рухатися до вирішення. У 2018 році 17 червня у грецькому містечку Псарадес сторони, будучи представленими міністрами закордонних справ та прем'єр-міністрами та за участі Спеціального представника ООН, Верховного представника ЄС із питань закордонних справ та політики безпеки, а також єврокомісара із розширення, підписали Преспанську угоду. Щодо її змісту:

- Віднині Республіка Македонія матиме назву «Північна Македонія»;
- Громадяни Північної Македонії визначаються як македонці або ж громадяни Республіки Північна Македонія;
- Офіційна мова країни – македонська;
- Коли інші суб'єкти міжнародного права говоритимуть про Македонію чи вживатимуть її назву в офіційних документах, вона повинна звучати як «Північна Македонія» або «Республіка Північна Македонія»;
- Наступним кроком даної угоди буде ратифікація у парламентах;
- Македонія повинна сповістити про зміну назви офіційні органи ЄС та НАТО;
- Підтверджується відсутність територіальних суперечок між сторонами;
- Країни співпрацюватимуть у сферах оборони, сільського господарства, туризму, індустрії, інфраструктури, інвестицій, транспорту, торгівлі, політичних відносин, енергетики, захисту

⁴⁸ Greece's Bilateral Relations. *Hellenic Republic*. URL: <https://www.mfa.gr/en/blog/greece-bilateral-relations/north-macedonia/> (date of access: 05.10.2022).

навколишнього середовища, громадського захисту, транскордонного співробітництва та інше.⁴⁹

Реакція на підписання угоди була неоднозначною в обох державах. У Греції за кілька днів до голосування в парламенті про угоду десятки тисяч людей вийшли на вулиці з протестами, грекам не сподобався той факт, що назва Північної Македонії збігається з назвою їхнього історичного регіону, згідно з опитуваннями громадської думки, близько 65% жителів були проти угоди. Вчені говорили про те, що дана угода є злочином проти суспільства та підписали петицію проти ратифікацію угоди. За словами професора Дімітріса Крістопулуса, «основне політичне послання демонстрації про те, що Македонія – лише одна і у Греції, - дуже націоналістичне».⁵⁰ Але вже на кінець 2019 року, майже 60% жителів позитивно оцінювали угоду, вважаючи її хорошим початком для покращення відносин з Македонією.

Жителі Північної Македонії також не надто в захваті від змін, професор Горан Янев висловив думку, з якою солідарні більшість жителів країни: «Ніхто не може радіти тому, що робить щось через шантаж міжнародної спільноти. Вони дозволили грецькій стороні протягом трьох десятиліть поводитись як розпечені нахаби».⁵¹ Через кілька днів після підписання угоди, Президент Північної Македонії відмовився її підписувати, аргументуючи це тим, що документ ставить країну у підпорядковане положення щодо Греції і ставить під загрозу національну ідентичність Македонії. Його думка віддзеркалилась у поглядах громадян, які стали очевидними після проведення референдуму 30 вересня – 91% громадян висловились позитивно щодо угоди, в той час як явка становила 37%. Міжнародна реакція на подію була позитивною, її називали «історичним моментом», очільники сусідніх держав вітали Грецію та

⁴⁹ FINAL AGREEMENT FOR THE SETTLEMENT OF THE DIFFERENCES AS DESCRIBED IN THE UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL RESOLUTIONS 817 (1993) AND 845 (1993), THE TERMINATION OF THE INTERIM ACCORD OF 1995, AND THE ESTABLISHMENT OF A STRATEGIC PARTNERSHIP BETWEEN THE PARTIES : AGREEMENT of 17.06.2018.

⁵⁰ Македонія і Греція: чому країни 27 років сперечалися через назву - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46989552> (дата звернення: 06.10.2022).

⁵¹ Kirby B. P. Macedonia and Greece: How they solved a 27-year name row. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-46971182> (date of access: 06.10.2022).

Македонію з успішним вирішенням спірного питання. На початку 2019 року обидві держави успішно ратифікували угоду.

Угода дійсно стала значним каталізатором у грецько-македонських відносинах, вона дозволила інтенсифікувати політичні та економічні зв'язки. У січні 2021 року, під час офіційного візиту Міністра закордонних справ Македонії до Афін, Буджар Османі заявив, що відносини між державами повинні стати прикладом дружби в регіоні. Греція надає підтримку Македонії з приводу початку переговорів з ЄС, також вони співпрацюють в межах НАТО – у 2020 році між сторонами були підписані договори про захист повітряного простору. На зустрічі міністри обговорили питання про розширення кооперації між торговими палатами, про спрощення пересування громадян, енергетичну політику та інфраструктурній співпраці. За результатами зустрічі були підписані меморандуми про розуміння та про співпрацю у сфері інвестицій та зовнішньої торгівлі.⁵²

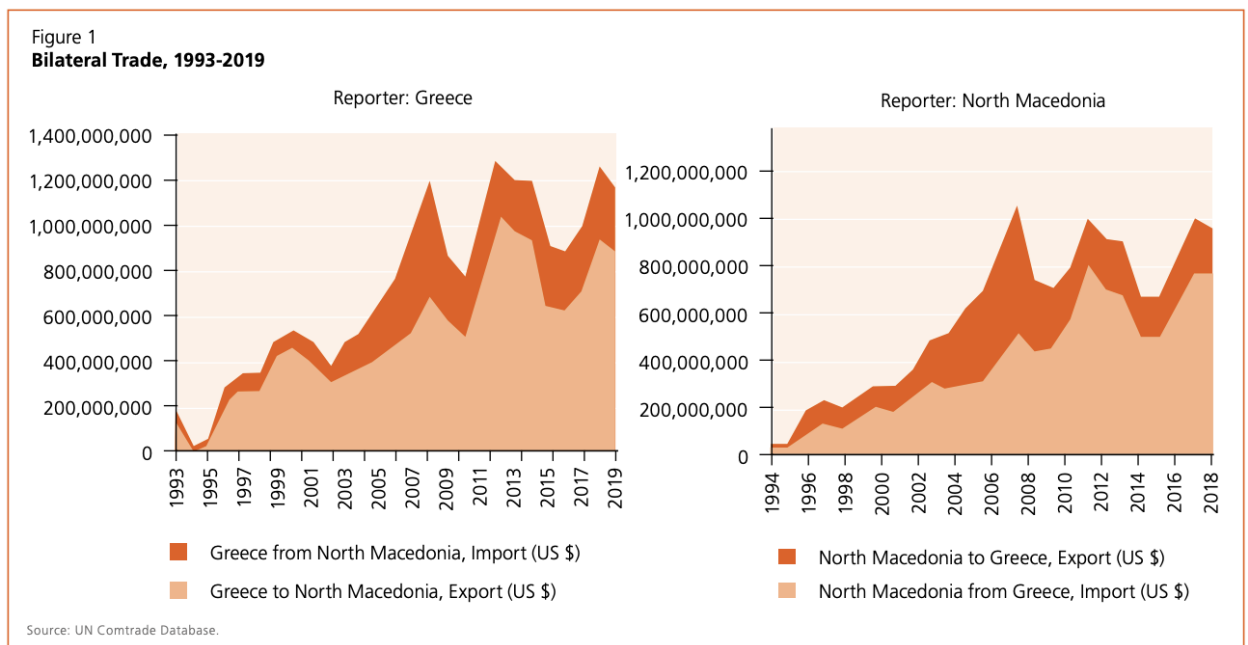
У вересні 2021 року взаємний візит здійснив Міністр закордонних справ Греції, Нікос Дендіас, на якому заявив, що Греція прагне стати «найближчим союзником і найкращим другом Північної Македонії». Основною темою зустрічі було обговорення економічних питань та енергетичної співпраці – було зазначено, що відносини в цих сферах особливо поглибилися після підписання угоди. З 2018 року грецькі підприємці інвестували близько 500 мільйонів євро у економіку Македонії та створили близько 20 000 робочих місць. У 2020 році загальний товарообіг товарів становив 800 мільйонів євро, у цьому ж році Греція надала 120 000 вакцин проти коронавірусу. Сторони висловили задоволення від оборонної співпраці, маючи на увазі контроль над повітряним простором та культурні зв'язки – була підписана угода про захист поствізантійських пам'яток. Візит міністра закордонних справ Греції у 2019 році посприяв розвитку економічних відносин, за його результатами торгівля у першому кварталі 2020 року зросла на 20% у порівнянні з останнім

⁵² N.Macedonia bolsters relations with Greece. *Anadolu Ajansi*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/nmacedonia-bolsters-relations-with-greece/2110456> (date of access: 06.10.2022).

кварталом 2019 року. Греція підтвердила свою незмінну підтримку Македонії в її прагненні членства у ЄС.⁵³

Якщо говорити про економічну співпрацю, то це одна з основних сфер взаємодії між країнами. Після розпаду Югославії, станом на 1993 рік загальний товарообіг становив 174 мільйонів доларів, але зменшився після введення Грецією ембарго у 1994 році. Після прийняття Тимчасової угоди ситуація покращилась і у 2000 році сума обігу товарів досягла відмітки 534 мільйонів доларів. Після 2003 року стан економічних відносин постійно покращувався, станом на 2008 рік товарообіг становив 1,2 мільярди доларів.

Рис. 1 Двостороння торгівля 1993-2019 рр.⁵⁴

Після Преспанської угоди економічна співпраця стала ще більш активною, у 2019 році експорт Греції до Македонії становив 889 мільйонів доларів (основні категорії експорту: пальне, технологічні матеріали, їжа та напої, мінерали, залізо, машини та частини до них). В свою чергу експорт Північної Македонії до Греції становив 190 мільйонів доларів, країна стала сьомим найбільшим імпортером товарів з Македонії (основні категорії: залізо та сталь, одяг, тютюн, цемент, пластик).

⁵³ Greece Wants to Be North Macedonia's 'Closest Ally and Best Friend'. *GreekReporter.com*. URL: <https://greekreporter.com/2021/09/01/greece-north-macedonia-closest-ally/> (date of access: 06.10.2022).

⁵⁴ UNLOCKING ECONOMIC POTENTIAL BETWEEN GREECE AND NORTH MACEDONIA : Analysis of 07.11.2020.

Рис. 2 Основні категорії експорту обох країн⁵⁵

Імпорт до Північної Македонії з Греції		Column1	Експорт з Північної Македонії до Г		Column4
Продукт	Імпорт дол.	Продукт	Експорт, дол.		
Мінеральне паливо, мінеральні олії, віск	530,903	Тютюн	40,48		
Сталь та залізо	67,188	Аксесуари одягу	30,394		
Тканина	13,737	Сіль, цемент	13,458		
Пластик	12,335	Матеріали із заліза	11,607		
Продукти зі сталі	11,719	Мінеральне паливо	8,849		
Алюміній	11,199	Зерно	4,574		
Папір	10,471	Залізо та сталь	46,14		

Експорт Греції до Північної Македонії		Column1	Імпорт до Греції із Північної Македонії		Column4
Продукт	Експорт, дол.	Продукт	Імпорт, дол.		
Мінеральне паливо, мінеральні олії, віск	597,616	Мінеральне паливо	85,132		
Сталь та залізо	66,987	Залізо та сталь	52,008		
Тканина	17,468	Тютюн	40,13		
Фрукти та горіхи	16,279	Аксесуари одягу	30,9		
Ядерні реактори	13,361	Сіль та цемент	13,664		
Пластик	12,87	Матеріали із заліза та сталі	11,904		
Залізо	12,427	Зерно	4,881		

Варто зазначити, що угода, окрім врегулювання політичного диспуту, містила багато положень, які стосувались економічної співпраці і які нині реалізуються обома сторонами. Йдеться про заохочення та залучення взаємних інвестицій та їхній захист від бюрократії, будівництво нафто- та газопроводів, а також споруд для подальшого функціонування відновлювальної енергетики, розширення співпраці в сфері інфраструктури, модернізація існуючого кордону, створення міністерського комітету для роботи над вищезазначеними секторами економічного партнерства та організація спільних бізнес-проектів.⁵⁶

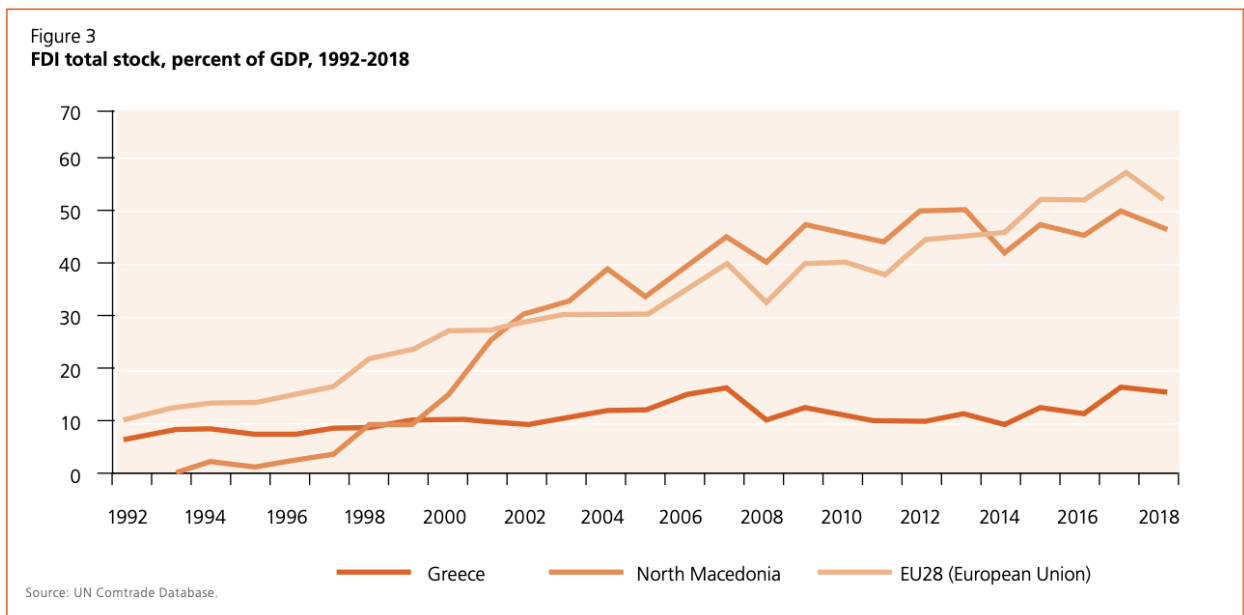
Про інвестиції варто сказати, що надходження капіталу до Північної Македонії з Греції активно відбувалось у 1997-2003 роках, переважно через нафтопереробні заводи та банки (Alpha Bank Athens, Stopanska Bank, The National Greek Bank etc). В період з 2010 по 2018 роки ситуація змінювалась від 431 мільйона євро на рік до 488 мільйонів євро. Грецькі інвестиції становили 13% від загального капіталовкладення в Північну Македонію. В

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ FINAL AGREEMENT FOR THE SETTLEMENT OF THE DIFFERENCES AS DESCRIBED IN THE UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL RESOLUTIONS 817 (1993) AND 845 (1993), THE TERMINATION OF THE INTERIM ACCORD OF 1995, AND THE ESTABLISHMENT OF A STRATEGIC PARTNERSHIP BETWEEN THE PARTIES : AGREEMENT of 17.06.2018.

свою чергу в Грецію Македонія інвестувала приблизно 94 мільйони євро, але ця сума значно зменшилась після 2011 року у зв'язку з кризою.⁵⁷

Рис. 3 Загальний обсяг інвестицій 1992-2018⁵⁸

Не останню роль у двосторонніх відносинах відіграє туристична співпраця. Вона не лише вносить значний вклад в економіку, але й поширює позитивний образ держави. Греція, як одна з найбільш відвідуваних країн світу, майже п'яту частину свого ВВП отримує за рахунок туризму. У 2014 році Північна Македонія стала другою по кількості туристів державою в світі, чий громадяни відвідали Грецію, йдеться про приблизно 3 мільйони людей (12,3% від загальної кількості). В свою чергу грецькі громадяни також активно відвідують Північну Македонію, у 2019 році цифра становила 57 000 осіб. Греція не є в числі тих країн, які найбільше відвідують Македонію, але це лише тому, що серед туристів дуже багато представників інших національностей.⁵⁹

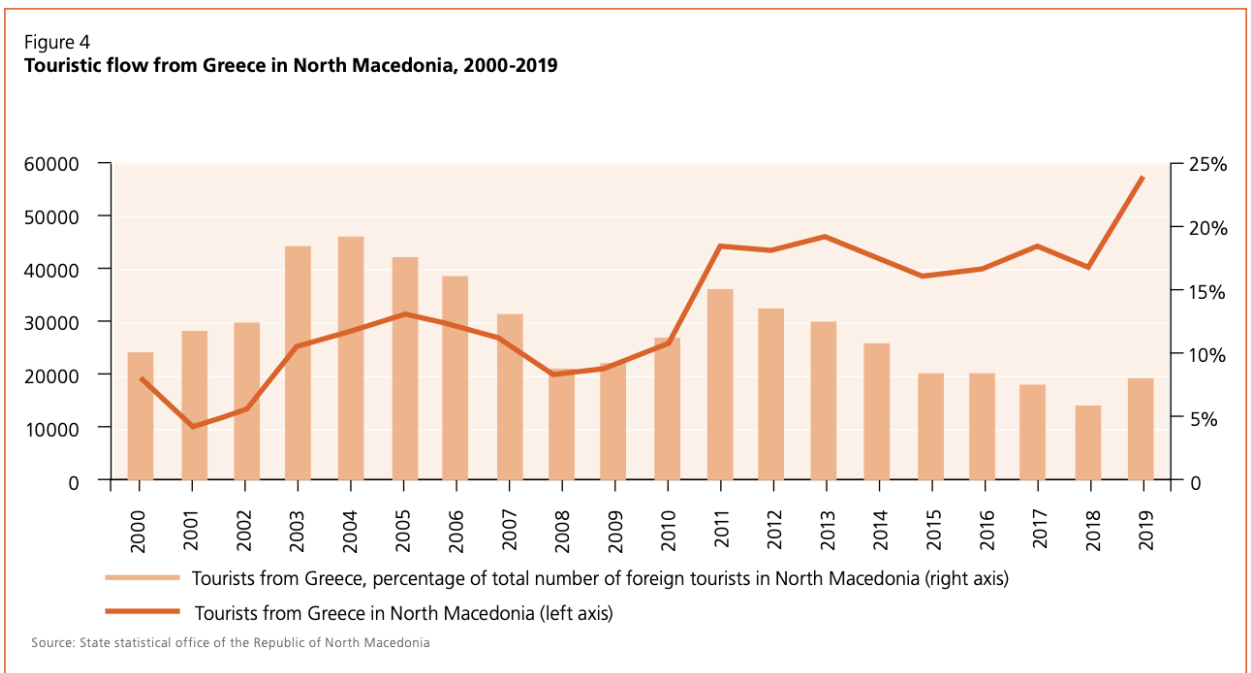
Рис. 4 Туристичний потік з Греції до Північної Македонії 2000-2019⁶⁰

⁵⁷ UNLOCKING ECONOMIC POTENTIAL BETWEEN GREECE AND NORTH MACEDONIA : Analysis of 07.11.2020.

⁵⁸ Там само.

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ Там само.

Військова співпраця є однією з важливих сфер кооперації між країнами. Після підписання Преспанської угоди, у 2019 році прем'єр-міністр Греції Алексіс Ципрас відвідав Скоп'є, під час візиту були підписані різноманітні угоди та договори, зокрема і про військову співпрацю, яка передбачала проведення спільних навчань та захист повітряного простору Північної Македонії. За словами Ціпраса, «Підписання угоди між двома міністрами оборони включає важливі та критичні сфери військової підготовки, оборони та технологій, кібербезпеки, військової розвідки та управління повітряним простором Північної Македонії ВПС Греції».⁶¹

У 2020 році країни проводили спільні навчання, з 19 по 23 жовтня проходили «Спільні навчання сил спеціального призначення» та навчання для мобільних груп підводного плавання. Подібні навчання проводились і у 2021 році – у листопаді в рамках Програми військового співробітництва між двома країнами для групи 31 офіцерів був проведений навчальний захід у

⁶¹ Michalopoulos S. Greece will police North Macedonia's airspace following historic visit. *www.euractiv.com*. URL: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/greece-will-police-north-macedonias-airspace-following-historic-visit/> (date of access: 10.10.2022).

Національному міському центрі бойових дій, де грецька армія тренувала македонських офіцерів для наступу в населених пунктах.⁶²

У лютому 2022 року відбулась зустріч між міністром оборони Північної Македонії та послом Греції у Македонії, де сторони обговорили питання військової співпраці, оцінили успіхи за попередні роки та говорили про план дій на подальше. Великим проривом стала технічна угода про охорону македонського неба, також 2021 рік став проривом для реалізації двостороннього оборонного співробітництва, в рамках якого було проведено близько 35 заходів. 2019 рік був продуктивним у плані проведення спільних навчань (бойові водолазні та парашутно-десантні). Міністерка підсумувала, що «Греція є чудовим союзником і другом Північної Македонії. План двостороннього співробітництва в галузі оборони цього року передбачає 42 спільні заходи, деякі з яких проводитимуться в Північній Македонії, а деякі в Греції, що є яскравою демонстрацією нового значно вищого рівня прихильності спільному оборонному співробітництву з наголосом на спецназ, стандартизацію НАТО, кіберзахист, спільні тренування та навчання».⁶³

Отже, відносини між Грецією та Північною Македонією вибудовувались дуже непросто, адже на них значно вплинув історичний чинник. Протести Греції проти використання назви «Македонія» у назві країни призвели до економічного ембарго та небажання визнавати незалежність новоствореної держави. Преспанська угода 2018 року, хоч і була прийнята в обох країнах неоднозначно, змогла вирішити багаторічний диспут та стати відправною точкою подальших позитивних змін у кооперації між країнами. Сторони почали активно налагоджувати економічну співпрацю, щороку збільшуючи загальний товарообіг, нарощувати інвестиції та будуючи військову співпрацю як в межах НАТО, так і на двосторонньому рівні. Наразі країни є хорошими

⁶² Greece – North Macedonia 2021 Military Cooperation Programme | Army gr. *Κεντρική σελίδα* | Army gr. URL: <http://army.gr/en/content/greece-north-macedonia-2021-military-cooperation-programme> (date of access: 10.10.2022).

⁶³ Petrovska-Panagiotopoulos meeting: Enhanced allied cooperation between North Macedonia and Greece is a serious investment in regional security. *mod.gov.mk*. URL: <https://www.mod.gov.mk/petrovska-panagiotopoulos-meeting-enhanced-allied-cooperation-between-north-macedonia-and-greece-is-a-serious-investment-in-regional-security/> (date of access: 10.10.2022).

партнерами, постійно обмінюються візитами на вищому та найвищому рівнях, співпрацюють в регіональних та міжнародних організаціях.

2.2 Співробітництво з Албанією

У відносинах Північної Македонії з Албанією, як і у випадку з Грецією, важливою є історична складова. До Першої балканської війни Македонія була великою територією, яка охоплювала частини сучасних держав, в тому числі і Албанії. Етнічний склад регіону був дуже строкатий, тому важко було визначити, де закінчується територія поселення одного етносу і починається інший. Після Другої світової війни даний регіон почав зватися «Македонія» у складі Югославії, зберігаючи етнічну неоднорідність. У новоствореній державі албанців вважали як окрему національну меншину, хоча часто їх змушували визнавати себе турками та відправляли до Туреччини. У 1980-ті роки македонська комуністична влада проводила репресії щодо етнічних албанців, не дозволялося використовувати албанську мову, навіть новонароджених дітей не можна було називати деякими «націоналістичними» іменами (що збереглося аж до 1992 року).⁶⁴

Після отримання незалежності репресії послабились і уряд розширив можливості для етнічних албанців, дозволяючи їм створювати політичні партії та брати участь у виборах. Водночас, їхнє представлення в інших сферах залишалось доволі низьким – зокрема у правоохоронних органах, армії, органах місцевого самоврядування. Албанці звинувачували поліцію у неправомірних діях щодо них, адже правоохоронні органи переважно складаються з македонців. У 1997 році правозахисна організація Human Right Watch підтвердила, що македонський уряд дійсно ігнорує ситуацію, яка склалася в поліції і не приймає жодних мір для покращення ситуації.

У 1991 році склалась складна ситуація для албанської етнічної меншини в Північній Македонії. За результатами перепису населення, 64% становили

⁶⁴ Albania's Delicate Balance in the Relations with North Macedonia - Tirana Observatory. *Tirana Observatory*. URL: <https://tiranaobservatory.com/2020/01/25/albanias-delicate-balance-in-the-relations-with-north-macedonia/> (date of access: 11.10.2022).

македонці, 21% албанці, серед інших – роми, серби, турки та інші. Коли в 1991 році відбувався референдум про підтримку незалежності Македонії, албанці проігнорували його, члени парламенту хотіли досягти, щоб албанську громаду визнали конституційним народом держави, який був би однаковим за статусом із більшістю македонців. Новоприйнята Конституція прописувала, що македонська мова є єдиною мовою, а православна церква є офіційним віровченням, що обурило албанців, які за віросповіданням є переважно мусульманами. Македонська влада не підтримала спроби парламенту проголосити албанців конституційною нацією, тому лідери албанської меншини провели власний неофіційний референдум щодо територіальної автономії, що відбулося у 1992 році. За результатами референдуму, більше 60% виступали за утворення територіальної автономії, тому це питання було винесене на обговорення в НБСЄ. Звісно, македонська влада оголосила референдум незаконним і такий вчинок лідерів албанської меншини ще більше загострив відносини між македонцями та албанцями.⁶⁵

Албанія визнала незалежність Македонії у 1993 році, тогочасний уряд Албанії шукав шляхи поглиблення відносин з Македонією, адже Греція тісно співпрацювала із Сербією. Визнання Албанією Македонії критикувалось у суспільстві через проблеми з албанською меншиною, але президент Албанії вважав, що краще незалежна Македонія, ніж Македонія під керівництвом Мілошевича. Коли Греція ввела торгове ембарго, Албанія запропонувала Македонії скористатися її транспортною та портовою інфраструктурою. У травні 1994 року відбувся саміт між президентами обох країн, який був присвячений інфраструктурній співпраці, питанню меншин та поглиблення двосторонніх відносин. Керівництво обох країн позитивно оцінило саміт, на якому були підписані меморандуми про співпрацю та підтверджено прагнення будувати дружні добросусідські відносини.⁶⁶

⁶⁵ Refworld | The Albanian Question in Macedonia: Implications of the Kosovo Conflict for Inter-Ethnic Relations in Macedonia. *Refworld*. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6a6d04.html> (date of access: 11.10.2022).

⁶⁶ Albania–North Macedonia relations – Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Albania–North_Macedonia_relations (date of access: 11.10.2022).

Загострення у відносинах відбулося у 2001 році, коли 22 січня група озброєних албанців напала на поліцейську дільницю в македонському селищі, під час нападу загинув один поліцейський та ще троє були поранені. Відповідальність за напад взяла на себе Армія національного визволення. Її лідер Алі Ахметі вимагав відділення регіонів з албанською більшістю, спочатку конфлікт охопив північно-західний регіон країни, але згодом Армія оточила місто за кілька кілометрів від Скоп'є. Після цього розпочалися переговори, хоча окремі бойові дії тривали аж до листопада 2001 року. 5 липня за посередництва ОБСЄ було досягнуто угоди про припинення вогню, хоча обидві сторони регулярно її порушували. За час заворушень загинули сотні людей і тисячі були змушені переїхати.⁶⁷

13 серпня 2001 року між представниками албанської меншини та урядом Македонії була підписана Охридська рамкова угода, яка поклала край збройному конфлікту. За словами юриста Любомира Фрчкоскі, який був одним з розробників тексту угоди, «Охридські угоди відрізняються від інших, підписаних на Балканах у 1990-х роках. Систему вето потрібно було розробити таким чином, щоб, захищаючи меншини, вона не блокувала ефективність системи... Македонія є функціональною системою з подвійною більшістю: за останні роки не було жодного прикладу використання права вето в партійних цілях».⁶⁸ Основні положення угоди:

- Заборона використання сили при вирішенні будь-яких конфліктів, лише мирні та дипломатичні методи.
- Необхідно зберігати та охороняти мультинаціональний склад Македонії.
- Етнічні конфлікти не можуть вирішуватись за рахунок територіальних поступок.

⁶⁷ 21 years passed over Ohrid Agreement in North Macedonia. *Anadolu Ajansi*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/politics/21-years-passed-over-ohrid-agreement-in-north-macedonia/2660042> (date of access: 11.10.2022).

⁶⁸ Albanians' integration in North Macedonia remains complex 20 years after Ohrid Accords. *Nationalia*. URL: <https://www.nationalia.info/new/11429/albanians-integration-in-north-macedonia-remains-complex-20-years-after-ohrid-accords> (date of access: 11.10.2022).

- Повне роззброєння албанських озброєних угруповань та припинення вогню.
- Перегляд закону про місцеве самоуправління та частки етнічних меншин залучених до влади.
- Кордони муніципалітетів будуть переглянуті після проведення перепису населення.
- Представники етнічних меншин повинні бути представлені в органах влади, публічних установах, сервісних центрах, а також в Конституційному Суді.
- Офіційною мовою країни є македонська (інша мова визнається офіційною за умови того, що нею користуються як мінімум 20% населення), але мови меншин можна використовувати у початкових та середніх школах, а також у ВНЗ, за умови наявності 20% студентів, які є представниками етнічних меншин.
- Місцеві органи влади разом з національною символікою можуть також використовувати символи меншин.⁶⁹

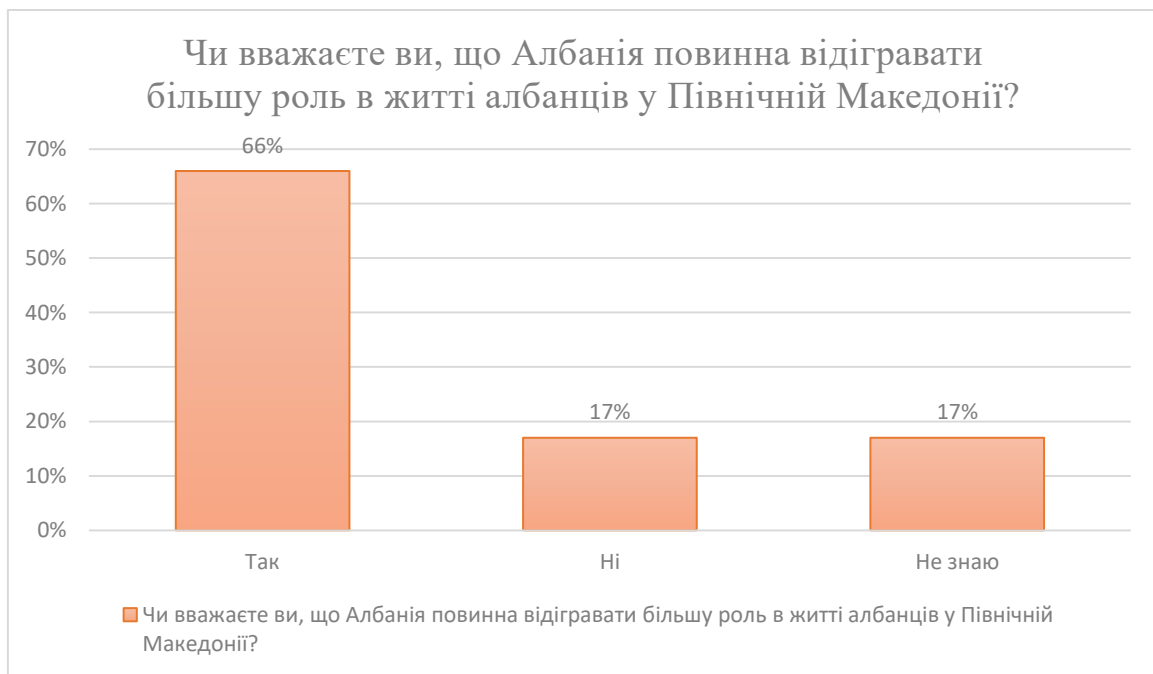
Хоча угода в стала завершенням конфлікту, проте ситуацію вона не розв'язала. Суперечливою залишається ситуація з мовою – албанці вважають свою мову офіційною, в той час як на думку більшості македонців, вона є другорядною. Так само відчувається сегрегація серед населення – переважна кількість албанців проживає на західній частині країни, але після 2001 року ця тенденція змінилась, албанці почали селитися в багатших регіонах, здаючи помешкання для македонців у бідніших кварталах. Так само у Скоп'є албанці та македонці живуть в різних частинах міста. Македонці у відносинах з албанцями почуваються дискримінованими, албанці ж вважають, що їх ідентично зневажають.⁷⁰

⁶⁹ Ohrid Agreement : Framework agreement of 13.08.2001.

⁷⁰ Albanians' integration in North Macedonia remains complex 20 years after Ohrid Accords. *Nationalia*. URL: <https://www.nationalia.info/new/11429/albanians-integration-in-north-macedonia-remains-complex-20-years-after-ohrid-accords> (date of access: 12.10.2022).

Ситуація, яка склалась з албанською меншиною в Македонії, впливає на відносини з Албанією, якій доводиться зберігати баланс між тим, щоб підтримувати своїх громадян на території сусідньої держави та водночас не втручатися у її внутрішні справи. У 2017 році баланс порушився, коли прем'єр-міністр Албанії зібрав у столиці представників албанської меншини в Македонії, після зустрічі політичні представники висунули ряд умов до македонської влади щодо надання ширших прав та більшої присутності в державних установах. Так само перед парламентськими виборами албанська влада намагалась вплинути моделі голосування албанців у Північній Македонії, щоб схилити їхні голоси на користь проалбанських партій. Це було перше втручання Албанії у внутрішні справи Македонії після отримання незалежності, і було кероване переважно бажанням албанських жителів, які вважають, що Албанія повинна бути більше залучена в життя власних громадян за кордоном.

Рис. 5. Опитування албанців, чи вважають вони, що Албанія повинна грати більшу роль у житті етнічної меншини албанців у Північній Македонії⁷¹

⁷¹ Albania's Delicate Balance in the Relations with North Macedonia - Tirana Observatory. *Tirana Observatory*. URL: https://tiranaobservatory.com/2020/01/25/albanias-delicate-balance-in-the-relations-with-north-macedonia/#_ftn6 (date of access: 13.10.2022).

У 2019 році відносини між країнами покращились через ініціативу міні-Шенгену, яка дозволяла громадянам обох країн відвідувати іншу без візи. Головна зміна стосувалась ринку праці, що дозволило компаніям в Албанії та Північній Македонії легше наймати людей з інших країн. Так само позитивний імпульс у співпраці двох країн досягається за рахунок їх спільного бажання стати членами ЄС, вони співпрацюють в межах регіональних організацій. Міністерство закордонних справ Албанії вказує, що наразі уряд Північної Македонії значно покращив дотримання прав албанців та виконує Охридську угоду. В свою чергу, Албанія гарантує македонській меншині на своїй території повноцінні права, як і будь-якій іншій меншині, що є важливою складовою мультинаціональної політики держави.⁷²

За опитуванням 2020 року, як албанці оцінюють відносини з Північною Македонією, ситуація виглядає таким чином.

Рис 6. Опитування: Як би ви в загальному оцінили відносини між Албанією та Північною Македонією?⁷³

⁷² Marrëdhëniet me Vëndet e Rajonit - Ministria per Evropën dhe Punët e Jashtme. *Ministria per Evropën dhe Punët e Jashtme*. URL: <https://punetejashtme.gov.al/shqiperia-ne-rajon/marredheniet-me-vendet-e-rajonit/> (date of access: 13.10.2022).

⁷³ Albania's Delicate Balance in the Relations with North Macedonia - Tirana Observatory. *Tirana Observatory*. URL: https://tiranaobservatory.com/2020/01/25/albanias-delicate-balance-in-the-relations-with-north-macedonia/#_ftn6 (date of access: 13.10.2022).

Якщо говорити про економічні зв'язки, то у торговельній сфері Македонія має позитивне сальдо. За останні роки країни зменшили торговельні мита а лібералізували торгівлю, що вплинуло на її значних приріст. Проте негативно впливає на цю сферу погано налагоджена інфраструктура, що не дозволяє здійснювати торгівлю в повному обсязі, у зв'язку з цим македонські компанії переважно інвестують у берегову зону Албанії. Із 2006 року обидві країни є членами Центральноєвропейської угоди про вільну торгівлю, що позитивно вплинуло на торговельний баланс, якщо у 2006 році товарообіг становив 10 мільйонів євро, то у 2007 році ця цифра збільшилась до 17 мільйонів.

Рис. 7 Торгівля між Македонією та Албанією⁷⁴ (тис.дол.)

Table 1 Foreign trade between Macedonia and Albania (in thousands of dollars)

	2006	2007	2008	2009	2010
Export	40 708	73 110	107 042	83 972	72 384
Import	11 722	19 670	35 656	24 098	22 917
Total trade	52 430	92 780	142 698	108 070	95 301
Trade Surplus/Deficit	28 986	53 440	71 386	59 874	49 467
Import/Export ratio	347.27	371.68	300.20	348.46	315.85
	2011	2012	2013	2014	2015
Export	87 274	75 656	78 581	74 932	65 971
Import	39 460	35 028	38 302	47 766	45 068
Total trade	126 734	110 684	116 883	122 698	111 039

У період з 2006 до 2015 роки Македонія мала перевагу в торгівлі у більшості секторів, таких як їжа, олії, жири та віск, хімічні продукти, транспортне обладнання, пальне. Категорії експорту та імпорту обох країн були наступні:

Рис. 8 Експорт з Македонії до Албанії⁷⁵ (тис. дол.)

⁷⁴ Miteva-Kacarski E. ANALYSIS OF THE TRADE RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF MACEDONIA AND THE REPUBLIC OF ALBANIA. *University Goce Delcev Stip, Faculty of Economics*. 2015. 339.56(497.7:496.5).

⁷⁵ Там само

Продукти	2011	2012	2013	2014	2015
Харчові продукти	10351	8732	9018	13226	12212
Напої та тютюн	5562	5367	6774	2412	1511
Сирі матеріали	9331	12301	15840	14085	5975
Мінеральне паливо	870	56	106	139	752
Рослинні та тваринні жири	12743	11099	6587	7291	9692
Хімічні продукти	19880	16802	15797	15385	11718
Готові вироби	18925	13470	16330	14851	17418
Транспортне обладнання	5312	4364	4531	4400	4293
Інше	4299	3457	3593	3136	2398

Рис. 9 Імпорт з Албанії до Македонії⁷⁶ (тис. дол.)

Продукти	2011	2012	2013	2014	2015
Харчові продукти	1423	1996	2260	2864	3880
Напої та тютюн	182	373	706	486	513
Сирі матеріали	11477	2723	5128	7824	3777
Мінеральне паливо	175	376	193	4358	4227
Рослинні та тваринні жири	6	0	0	0	0
Хімічні продукти	1698	1431	2180	2442	2383
Готові вироби	21520	26544	25429	27692	28109
Транспортне обладнання	1593	408	878	655	798
Інше	1385	1178	1528	1445	1381

Насправді економічна співпраця між країнами може мати набагато більший потенціал, якщо країни приділятимуть більшу увагу сільському господарству, туризму, будівельній індустрії, обробці дерева та виготовленню меблів. Наразі існують чотири основні проблеми у цій сфері: слабкі внутрішні ринки обох країн, основними економічними партнерами для обох є треті країни (колишні республіки Югославії або країни ЄС), незважаючи на те, що і Албанія, і Македонія є частинами вільного ринку, вони часто блокують транспортування деяких товарів на власні ринки, погане інфраструктурне сполучення між країнами, обмежені виробничі потужності країн, що не дозволяє їм використовувати внутрішні ринки на повну силу для подальшого їх транспортування до третіх країн.⁷⁷

Країни співпрацюють в межах регіональних ініціатив та обидві прагнуть стати членами ЄС. 2 вересня 2022 року Північна Македонія, Сербія та Албанія

⁷⁶ Там само.

⁷⁷ Albania's Delicate Balance in the Relations with North Macedonia - Tirana Observatory. *Tirana Observatory*. URL: https://tiranaobservatory.com/2020/01/25/albanias-delicate-balance-in-the-relations-with-north-macedonia/#_ftn6 (date of access: 13.10.2022)

підписали низку угод про зміцнення відносин у сферах туризму, вищої освіти, культури та оподаткування в межах ініціативи «Відкриті Балкани» (створені у 2019 році для торгівлі та освітніх обмінів в регіоні Балкан).⁷⁸ 16 вересня 2022 року відбулась зустріч представників Євростату з Албанією та Македонією щодо початку переговорів про вступ до ЄС. 19 липня 2022 року розпочався процес переговорів для обох країн через міжурядові конференції. В подальшому країни повинні пройти перевірку для аналізу законодавства – так званий скринінг, який складається з двох етапів – пояснення законів ЄС та представлення країнами власних пропозицій для зміни законодавства, процес планується завершити до листопада 2023 року.⁷⁹

Отже, відносини між Албанією та Македонією великою мірою визначались (і досі визначаються) політикою щодо національної меншини албанців у Македонії, яка історично не була позитивною, адже албанці в Македонії були жертвами дискримінації. Ситуація покращилась після 1991 року, але конфлікти на етнічному підґрунті стали причиною збройного конфлікту 2001 року, який вдалося мирно завершити. Після цього відносини переважно мали позитивну динаміку розвитку, за винятком 2017 року, коли Албанія намагалась втрутитись у парламентські вибори в Македонії. Економічна співпраця між країнами залишає бажати кращого – необхідно працювати над інфраструктурою та розширювати коло торгівлі. Країни є членами НАТО, прагнуть долучитися до ЄС та є учасниками численних регіональних ініціатив, в рамках яких реалізують туристичні, культурні, освітні та інвестиційні проекти.

3.3 Взаємини з Сербією

⁷⁸ Daily Sabah with Agencies. Deals to deepen relations between Albania, North Macedonia, Serbia. *Daily Sabah*. URL: <https://www.dailysabah.com/world/europe/deals-to-deepen-relations-between-albania-north-macedonia-serbia> (date of access: 14.10.2022).

⁷⁹ Albania and North Macedonia updated on statistical acquis. *European Commission | Choose your language | Choisir une langue | Wählen Sie eine Sprache*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/cn-20220919-1> (date of access: 14.10.2022).

Історія відносин Македонії та Сербії бере свій початок з кінця XIX століття, адже обидві країни знаходились під окупацією Османської імперії. У 1878 році Сербія здобула незалежність за результатами повстання проти османського правління, Македонія й надалі лишалась частиною імперії до 1913 року, коли її територія була розділена між сусідніми державами. Після створення Югославії Македонія та Сербія стали частинами однієї держави, де між ними сформувались економічні, культурні та громадські зв'язки. Під час проведення референдуму за незалежність Македонії, сербська меншина проігнорувала його.⁸⁰

На території Македонії все ще лишалися угруповання Югославської національної армії, що могло призвести до збройних сутичок. Проблема полягала в тому, що Сербія не визнавала справжньої кількості своїх громадян, які проживали на території Македонії. Вона наполягала на тому, що їхня кількість сягала 300-400 тисяч (на той час із двохмільйонного населення Македонії), хоча офіційна статистика стверджувала, що насправді їх проживало приблизно 40 тисяч. Присутність армії, яка підпорядковувалась Сербії, могла призвести до внутрішніх заворушень та самопроголошення нової держави всередині Македонії. Проте Югославська армія покинула Македонію, що не було результатом успішної політики Македонії, а швидше тому, що Мілошевич перекинув її угруповання в Боснію, де згодом розпочалися важкі бої.⁸¹

Мілошевич вважав, що Македонія залишиться беззахисною перед територіальними претензіями сусідніх країн і що вона проситиме про повернення армії на її територію. На його думку, Македонія попросить про захист та захоче стати автономією у складі Сербської федерації. Сам Мілошевич був дуже розлючений тим, що Македонія проголосила незалежність і за його словами, «встромила ніж йому в спину».⁸² Проте

⁸⁰ Marolov D. The relations between Macedonia and Serbia. *RJHS*. 2015. No. 1. P. 117–128.

⁸¹ R. A Hayward., T.R Gurr, L. Rupesinghe, *Journeys through conflict narratives and lessons*, Boston, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2001, p. 161.

⁸² J. Phillips, *Macedonia: warlords and rebels in the Balkans*, New York, I.B.Tauris & Co Ltd, 2004, p. 51.

Македонія знайшла вихід з положення і за резолюцією ООН 743/93 вздовж кордонів Македонії були розміщені угруповання Охоронних сил ООН. Хоча мандат їхньої діяльності був обмежений, проте вони спостерігали за ситуацією та докладали в разі ескалації.

Ситуація в Македонії після проголошення незалежності була доволі напруженою через реакцію етнічних сербів. У грудні 1991 році преса повідомляла про те, що в разі незалежності Македонії серби візьмуть до рук зброю, у лютому 1992 року асоціація сербів та чорногорців Македонії вийшли на протести проти незалежності. Етнічні серби почали стикатись із дискримінацією, спільноти почали говорити про те, що македонська влада інституціоналізує антисербізм. У 1993 році серби неодноразово виходили на протести з вимогами про покращення ставлення та про включення їх до Конституції а рівні з іншими національними громадами Македонії. На національних зборах серби висувають вимоги про отримання тих же прав і свобод, що мають інші національні спільноти (школи, церкви та ЗМІ рідною мовою).⁸³

У 1993 році миротворчі війська США почали прибувати до Македонії для покращення ситуації з сербською меншиною, після цього почалися позитивні зміни в політиці уряду: деякі македонські газети почали випускатися сербською мовою, македонське телебачення поступово запустило ефіри сербською, проте докорінно нічого не змінилось. За результатами висновків правозахисної організації Human Watch, проблема сербської меншини є історичною і повинна бути вирішеною якнайшвидше, зокрема необхідно усунути дискримінацію в мові, роботі та освіті. У 1996 році Держдепартамент США повідомив, що сербська меншина залишається жертвою дискримінації: за їхніми словами, сербам не надається достатньої кількості місць у державних установах.⁸⁴

⁸³ Refworld | Chronology for Serbs in Macedonia. *Refworld*. URL: <https://www.refworld.org/docid/469f38b8c.html> (date of access: 17.10.2022).

⁸⁴ Там само

У 1996 році Сербія та Македонія підписали угоду про встановлення дружніх відносин, що стало позитивним кроком у врегулюванні двосторонніх відносин, проте не вирішило всіх існуючих проблем. Залишалося відкритим питання про демаркацію кордонів – з рештою сусідів це питання вже було вирішене, проте проблема полягала в тому, що Косово хотіло бути залученим в процес переговорів, а Сербія в свою чергу гостро виступала проти цього, не визнаючи Косово як окрему сторону переговорів. Наступне питання стосувалась Македонської православної церкви, яку відмовлялась визнавати Сербська православна церква і вважала своєю частиною, а не окремою церквою. Проте між країнами склалось так само багато позитивних моментів, які стали хорошим стимулом для побудови дружніх двосторонніх відносин: взаємне визнання існування меншин та надання їм прав рівнозначних з іншими громадянами, визнання Сербією Македонії згідно з її конституційною назвою, незважаючи на протести Греції.⁸⁵

Після врегулювання основних проблемних питань, сторони зосередились на економічних та політичних відносинах – у 1996 році була підписана угода про міжнародні автомобільні перевезення пасажирів, у 2000 році – угода про соціальне страхування, у 2004 році – угода про захист сербської та чорногорської національних меншин у Македонії та македонської національної меншини в Сербії.⁸⁶ У 2008 році держави стикнулись із дипломатичною кризою у відносинах, адже відразу після Чорногорії, Македонія визнала Косово, після спеціального засідання кабінету міністрів міністр закордонних справ Антоніо Мілошоскі заявив, що уряд вирішив одноголосно визнати Республіку Косово. Сербія назвала це ударом по сербсько-македонських відносинах.

У 2017 році виникла схожа ситуація, яка мала набагато серйозніші наслідки. Нова дипломатична криза була спричинена похолоданням сербсько-

⁸⁵ Marolov D. The relations between Macedonia and Serbia. *RJHS*. 2015. No. 1. P. 117–128.

⁸⁶ North Macedonia | Ministry of Foreign Affairs. *Ministry of Foreign Affairs*. URL: <https://www.mfa.gov.rs/en/foreign-policy/bilateral-cooperation/north-macedonia> (date of access: 18.10.2022).

македонських відносин через прихід до влади уряду Зорана Заєва, до того більше ніж 10 років уряд керувався Ніколою Груєвським. Сербія через власну розвідку підтримувала партію колишнього прем'єр-міністра, що викликало напруження з лівоцентричним урядом Заєва. Сербам була вигідна політика Груєвського, яка підтримувала напругу між албанською меншиною та слов'янською більшістю і таким чином Сербія виступала як осередок стабільності в регіоні. В свою чергу Заєв у своїй політичній програмі визначав зменшення етнічних конфліктів як одну з основних цілей діяльності уряду, що не сподобалось Сербії, а також могло призвести до того, що в Сербії активізуються опозиційні сили.⁸⁷

Сербія відкликкала своїх працівників з македонського посольства, це пояснюють кількома причинами: можливо, це пов'язано з тим, що Македонія підтримала заявку Косово на вступ до ЮНЕСКО, проте Македонія підтримала її членство ще в 2015 році і Сербія ніяк не відреагувала, тому швидше за все відкликання пов'язане з діяльністю сербської розвідки в Македонії, в тому числі спроби впливу на політиків у Скоп'є. Про це свідчить оприлюднений запис із парламенту Македонії, на якому був присутній один із сербських політиків. В той же час президент Сербії звинуватив Македонію у шпигунській діяльності, новинні видання публікували статті про те, що Зоран Заєв зрадив Сербію та прослуховував сербських політиків за допомогою західних розвідників (зважаючи на те, що з 2015 року Заєв публікував деякі дані про Груєвського та його оточення). Багато хто вважає, що звинувачення Вучича та відкликання працівників посольства є не більше, ніж грою для привернення уваги західних партнерів та що скоро ситуація нормалізується.⁸⁸

Через кілька днів сторони опублікували спільний прес-реліз за результатами телефонної розмови. В повідомленні йдеться, що «незважаючи

⁸⁷ Serbsko-macedoński kryzys dyplomatyczny. *OSW Ośrodek Studiów Wschodnich*. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-08-24/serbsko-macedonski-kryzys-dyplomatyczny> (date of access: 18.10.2022).

⁸⁸ Serbia Recalls All Diplomats from Macedonia, Accuses Macedonia of Illegal Surveillance - Balkanist. *Balkanist*. URL: <http://balkanist.net/serbia-recalls-diplomats-from-macedonia/> (date of access: 18.10.2022).

на всі політичні розбіжності в окремих важливих політичних і регіональних питаннях, Сербія і Македонія будуть спільно боротися не тільки за збереження, але й за сприяння дружнім відносинам між сербським і македонським народом».⁸⁹ Сторони додали, що вони прагнуть покращити економічну співпрацю та збільшити торгівельні обсяги, Сербія і Македонія й надалі підтримуватимуть один одного на європейському шляху та задля стабільності в регіоні будуть покращувати двосторонні відносини для уникнення в майбутньому кризових ситуацій, наразі інтенсивний політичний діалог свідчить про позитивний стимул у розвитку співпраці.

18 лютого 2021 року міністр закордонних справ Македонії перебував з візитом у Сербії, в рамках якого він зустрівся з президентом та прем'єр-міністром. Країни співпрацюють в межах ініціативи «міні-Шенген», сторони обговорили успішність співпраці. Сторони привітали меморандум, який був підписаний у 2020 році і стосувався співпраці систем охорони здоров'я для лікування пацієнтів з коронавірусом, під час пандемії Сербія передавала вакцини для Македонії. Міністри обговорили питання модернізації залізниці до Скоп'є та покращення інфраструктури на прикордонних переїздах для активізації торгівлі в прикордонних регіонах. Однією з основних тем для обговорення було питання національних меншин, сторони лишилися задоволеними становищем сербів у Македонії та македонців у Сербії.⁹⁰ У травні 2022 року, на Всесвітньому економічному форумі у Давосі президент Сербії заявив, що «відносини між Албанією, Сербією та Македонією ніколи не були кращими», країни співпрацюють в межах ініціативи «Відкриті Балкани» для спільної економічної та політичної зони. Також Сербію та Македонію поєднує прагнення стати частиною європейської спільноти за

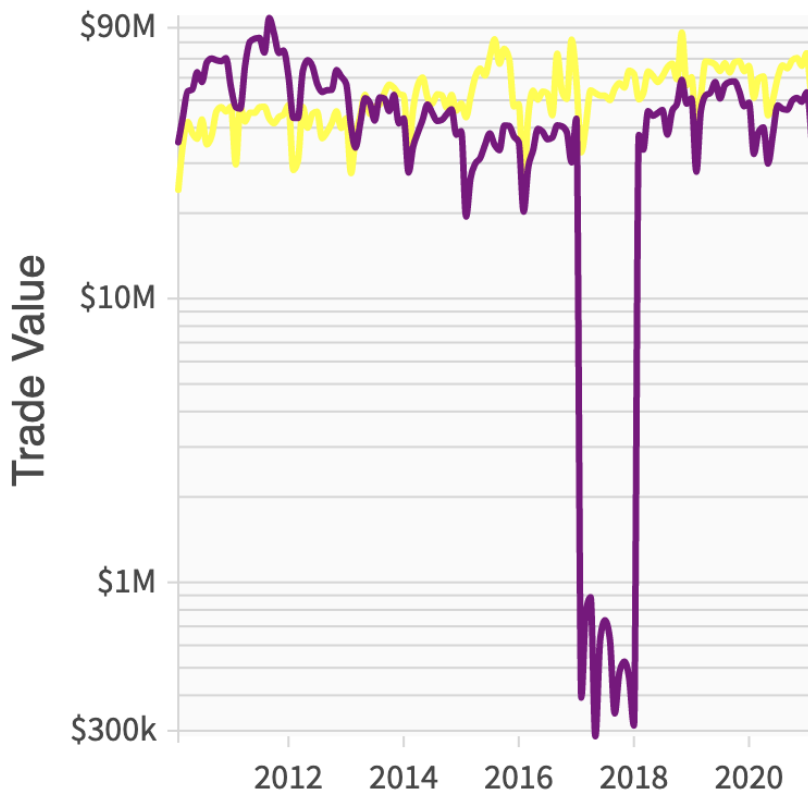
⁸⁹ Macedonia, Serbia Opt for Dialogue After Diplomatic Row. *Balkan Insight*. URL: <https://balkaninsight.com/2017/08/23/macedonia-serbia-opt-for-dialogue-after-diplomatic-scandal-08-23-2017/> (date of access: 18.10.2022).

⁹⁰ Embassy of The Republic of Serbia in the Republic of North Macedonia. URL: <http://skopje.mfa.gov.rs/newstext.php?subaction=showfull&id=1613750178&ucat=19&template=Headlines&> (date of access: 18.10.2022).

словами Вучича, це єдина політика країни, зважаючи на ситуацію з українсько-російською війною.⁹¹

Якщо говорити про економічну співпрацю, то у 2005 році Македонія, Сербія та Чорногорія підписали угоду про вільну торгівлю, яка передбачала повну лібералізацію торгівлі, кращі ціни та підвищення конкурентоспроможності. З 2006 року загальні обсяги торгівлі постійно змінювались, варіюючись від низьких показників і до високих, найнижча точка спостерігалась у 2017-2018 рр., на фоні зміни уряду в Македонії та дипломатичної кризи у відносинах.

Рис. 10 Загальні обсяги торгівлі між країнами⁹² (Сербія – жовтий колір, Македонія – фіолетовий):

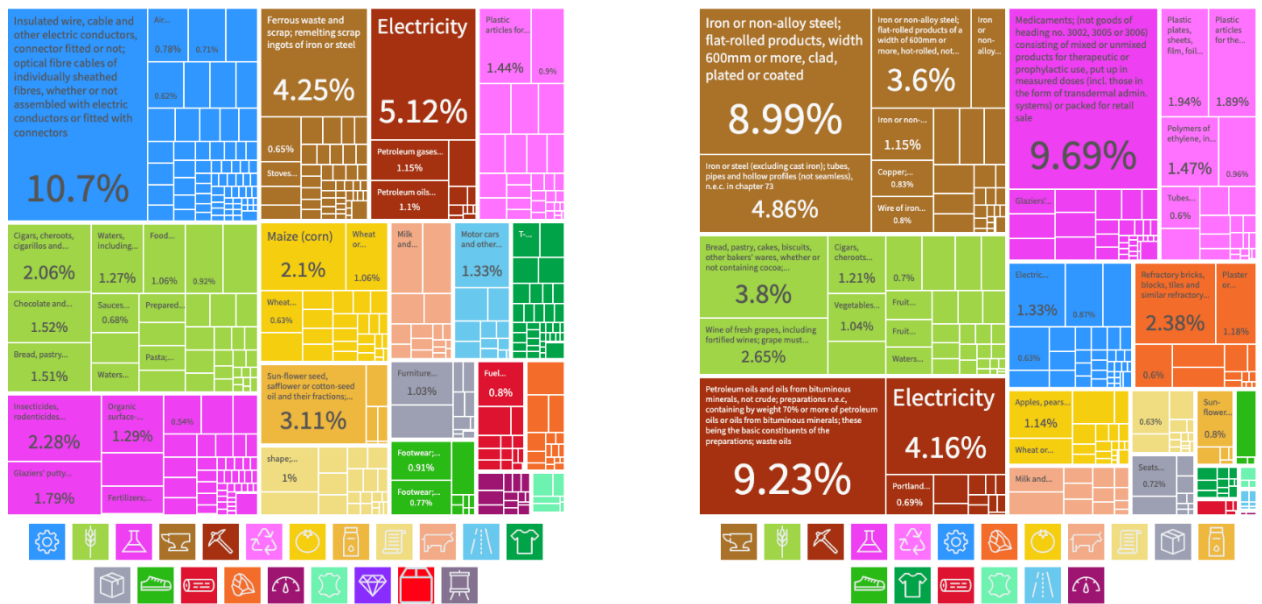

⁹¹ Serbia's ties with Albania, North Macedonia never been better: President Vucic. *Anadolu Ajansi*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/serbias-ties-with-albania-north-macedonia-never-been-better-president-vucic/2597434> (date of access: 18.10.2022).

⁹² Serbia (SRB) and North Macedonia (MKD) Trade | OEC. *OEC - The Observatory of Economic Complexity*. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/srb/partner/mkd> (date of access: 19.10.2022).

До 2020 року ситуація стабілізувалась і у 2020 році Сербія експортувала до Македонії 739 мільйонів доларів, у свою чергу Македонія експортувала 520 мільйонів доларів. Основні товари експорту Сербії: машини, харчові та хімічні продукти, Македонії – метали, продукти харчування, мінеральні речовини.

Рис. 11 Експорт із Сербії до Північної Македонії (зліва) та експорт з Македонії до Сербії (справа) на 2021 рік.⁹³

В інтерв'ю для македонських ЗМІ директор Сектору стратегічного аналізу Торгово-промислової палати Сербії Михайло Весович зробив висновок, що завдяки двостороннім угодам від 2019 року сторони показують позитивну динаміку у покращенні торгівлі та ліквідації бар'єрів, нова залізниця, яка з'єднуватиме Белград з кордонами Македонії допоможе збільшити притік інвестицій та знизить інфраструктурні витрати. За словами Весовича: «Я бачу посилення співпраці між нашими країнами насамперед через спільне залучення сербських і македонських компаній для виконання робіт із взаємних інфраструктурних зв'язків, таких як будівництво транспортної мережі між Нішем і Штіпом, будівництво газового сполучення Вранє-Куманово, реконструкції залізниці Будапешт-Белград-Скоп'є».⁹⁴ І хоча

⁹³ Там само.

⁹⁴ We are waiting for the first billion in trade between Serbia and North Macedonia - WB6 CIF. *WB6 CIF*. URL: <https://www.wb6cif.eu/2021/06/01/we-are-waiting-for-the-first-billion-in-trade-between-serbia-and-north-macedonia/> (date of access: 19.10.2022).

досі існують проблеми для повноцінного ведення торгівлі (такі як невідповідності сертифікатів, відсутність прямих платіжних операцій, відсутність електронного товарообігу), Весович сподівається, що 2022 рік стане роком, коли сторони досягнуть позначки в 1 мільярд доларів у взаємному товарообігу.

Країни співпрацюють у військовій сфері в межах ініціативи Балканський форум начальників генеральних штабів, яка була заснована у 2007 році для покращення багатостороннього військового співробітництва у регіоні. У червні 2022 року відбулась конференція ініціативи, яка проходила в Македонії – місто Охрид. Генерал сербської армії під час відвідин конференції мав особисту зустріч з начальником штабу Македонії. Сторони обговорили використання збройних сил для протидії та профілактики викликам у регіоні та світі, а також практичні результати взаємодії в межах організації. За результатами конференції учасники підписали спільну заяву про плани дій ініціативи на майбутнє.⁹⁵

Отже, відносини Македонії та Сербії, як і у випадку з іншими сусідніми державами, вибудувались на історичному фундаменті. Основною проблемою у відносинах було питання сербської меншини та їхнього статусу в країні, що стало причиною того, що Сербія визнала Македонію аж у 1996 році. Проблема з дискримінацією сербської меншини довгий час лишалась невирішеною, але після 1996 року сторони спільно працювали над її вирішенням та змогли дійти до компромісу. Відносини двох держав ніколи не були стабільними, кризовими моментами ставали питання, пов'язані з визнанням Косово у 2008 році та у 2017 році з приходом до влади нового уряду Зоряна Заєва та звинуваченнями у шпигунстві, коли Сербія вислала македонських дипломатів. Наразі між сторонами спостерігається позитивна динаміка, що впливає на економічну та військову співпрацю: із 2018 року взаємна торгівля постійно зростає, країни залучені у військову кооперацію через Балканський форум.

⁹⁵ Participation in Balkan CHODs Conference | Ministry of defence Republic of Serbia. *Ministry of defence Republic of Serbia*. URL: <https://www.mod.gov.rs/eng/18928/ucisce-na-konferenciji-nacelnika-generalstabova-balkanskih-zemalja-18928> (date of access: 19.10.2022).

3.4 Співпраця з Болгарією

Македонію та Болгарію багато в чому поєднує спільна історія, обидві країни майже 500 років були під владою Османської імперії, і хоча держави робили спроби здобути незалежність, Болгарії це зрештою вдалося у 1878 році, коли вона стала автономною, а у 1907 році здобула незалежність. У 1913 році Болгарія, разом із союзниками Сербією та Грецією, хотіла звільнити Македонію, але зрештою здобула лише невелику частку її території, але втратила багато людей та коштів. Амбіції Болгарії та прагнення здобути більші території привели до того, що у двох світових війнах вона брала участь на стороні Німеччини. Після недовгої окупації Македонії Болгарія була змушена повернутися до довоєнних кордонів. Зрештою, коли Македонія стала частиною Югославії, Болгарія була змушена прийняти цей факт, тому намагалась налагодити двосторонні відносини – вона визнала той факт, що Македонія існує як окрема держава з власною нацією, мовою та культурою, також визнала македонську меншину на своїй території. У 1956 році був проведений перепис населення у Болгарії, виявилось, що там проживає більше 200 тисяч етнічних македонців.⁹⁶

Коли відносини між Югославією та Болгарією погіршились, вона повернулася до своїх довоєнних тверджень про те, що македонців як нації не існує, що їхня мова – це лише діалект болгарської, що негативно вплинуло на становлення відносин із новоствореною Республікою Македонія. Після проголошення незалежності Македонії, Болгарія була першою країною, яка це визнала, цей крок заклав фундамент для подальших відносин між країнами. Проте визнання Болгарією Македонії як держави не означав, що Болгарія визнавала македонців як окрему націю. Проблеми виникли відразу ж після 1991 року – прем'єр-міністр Болгарії відвідав Македонію і сторони підписали угоду про економічну співпрацю, проте Болгарський парламент не ратифікував її. Так само, коли в Скоп'є прибув Міністр освіти Болгарії, угода про співпрацю в сфері освіти та культури не була підписана, адже постала

⁹⁶ Marolov D. The relations between Macedonia and Bulgaria. *Knowledge*. 2014. No. 4.

мовна проблема – в кінці кожного договору стоїть стандартна фраза про те, що документ складено болгарською і македонською мовами, проти чого власне і протестувала Болгарія, називаючи останню болгарським діалектом, через цей конфлікт сторони не могли підписувати документи. Ситуацію вдалося врегулювати у 1999 році, коли документи почали підписувати таким чином, що вони складені офіційними мовами Болгарії та Македонії, як це прописано в Конституціях обох держав.⁹⁷

У 1999 році сторони підписали декларацію про співпрацю та добросусідські відносини, де було прописано, що сторони розвиватимуть двосторонні відносини, проводитимуть регулярні зустрічі, будуть покращувати ситуацію з економічною та туристичними галузями, налагодять інфраструктурні зв'язки між країнами, співпрацюватимуть у сферах права, освіти, науки та спорту, країни підтвердили, що не мають територіальних претензій одна до одної. Підписання договору стало важливим кроком у стабілізації відносин після мовних протестів Болгарії, а також призвело до того, що в тому ж році країни підписали угоду про військову співпрацю.⁹⁸

1 листопада 2017 року Болгарія та Північна Македонія підписали угоду про дружбу та співпрацю, основні пункти договору (став дійсним 14 лютого 2018 року після ратифікації обома країнами):

- Співпраця в межах міжнародних організацій – НАТО, ОБСЄ, Болгарія буде підтримувати Македонію на її шляху до ЄС та НАТО та надаватиме всебічну підтримку;
- Встановлення та підтримка контактів між місцевими системами управління та між громадянами;
- Створення сприятливих економічних, фінансових та інвестиційних умов для продуктивної торгівлі;
- Покращення інфраструктурних зв'язків та полегшення перетину кордону для громадян обох держав;

⁹⁷ Там само.

⁹⁸ Там само.

- Заснування спільного мультидисциплінарного історичного комітету для висвітлення та пояснення основних подій спільної історії країн;
- Незастосування сили у відносинах одна з одною та з іншими державами;
- Заснування спільної міжурядової комісії для спостереження за виконанням угоди, яка зустрічатиметься раз на рік.⁹⁹

Після перемоги Соціал-демократичного союзу у парламентських виборах в Македонії, новий уряд ставив за основну ціль євроатлантичну інтеграцію. У 2020 році очікувалось, що ЄС зрештою почне переговори з Македонією про членство, проте на заваді стала Болгарія, яка заблокувала початок переговорів. Країна направила до Ради Європейського Союзу пояснювальний меморандум, цей документ підтримали всі політичні партії країни, на шести сторінках він розписує болгарську позицію про «антиболгарську ідеологію» в Північній Македонії. Меморандум зазначає, що основною невирішеною проблемою є питання мови, спільної історії та меншин.¹⁰⁰ Беручи за основу європейські цінності та принципи, меморандум закликає владу Македонії відійти від історичної спадщини Югославії, а також говорить про те, що македонська мова – результат етнічної та мовної інженерії після 1944 року. Реакція на меморандум була негативною – навіть болгарські історики говорили про те, що меморандум абсолютно не відповідає європейським цінностям та принципам, у Македонії були обурені цим документом, президент та прем'єр-міністр заявили, що македонська ідентичність це не питання переговорів. Опитування громадської думки показало, що лише 1% македонців вважав Болгарію дружньою до Македонії країною, 83% болгар погоджувались із позицією уряду про необхідність

⁹⁹ Treaty of friendship, good-neighbourliness and cooperation between the Republic of Bulgaria and the Republic of Macedonia : Treaty of 01.07.2017 no. 55013.

¹⁰⁰ Bulgaria sends a memorandum on "state-sponsored anti-Bulgarian ideology" in North Macedonia - European Western Balkans. *European Western Balkans*. URL: <https://europeanwesternbalkans.com/2020/09/22/bulgaria-sends-a-memorandum-on-north-macedonian-eu-accession-on-their-state-sponsored-anti-bulgarian-ideology/> (date of access: 21.10.2022).

врегулювання історичних питань перед початком переговорів Македонії про вступ до ЄС.¹⁰¹

Влітку 2022 року, за головування Франції в Раді ЄС, для Македонії було запропоноване компромісне рішення, так звана «французька пропозиція» про внесення змін до Конституції та визнання болгар одним із державотворчих етносів, визнання болгарської мови офіційною, змінити підручники з історії, які мають негативні посилання на Болгарію. Ця пропозиція спровокувала політичну кризу в Болгарії – президент назвав пропозицію відносно непоганою, але уряд зняв свою відповідальність та повністю передав повноваження для вирішення цього питання парламенту. 22 червня уряду Болгарії висловили вотум недовіри, хоча через 2 дні був знятий. Європейські лідери зі свого боку робили все можливе, щоб переконати Болгарію та Македонію погодитись на умови пропозиції. І хоча спочатку прем'єр-міністр Македонії заявляв, що угода є неприйнятною для країни, водночас, її підтримав уряд.

Після цього у Скоп'є спалахнули протести, демонстранти намагались штурмувати урядові будівлі. Головна правоцентристська організація держави, громадські організації та міжнародні оглядачі говорять про те, що пропозиція потурає вимогам Болгарії та суперечить поглядам самих македонців на власну історію, мову та ідентичність. Масові протести тривали кілька днів, тільки завдяки зусиллям поліції протестанти не захопили урядові будівлі.¹⁰² Громадський діяч з Об'єднаної македонської діаспори Мето Колоскі порівняв позицію Софії із поведінкою В. Путіна: «Путін сказав, що Україну та українців придумав Сталін. Президент Болгарії Радев каже, що Македонію та македонців придумав Тіто». Лідер опозиції Христіян Міцковскі перед початком протесту в інтерв'ю іноземним кореспондентам заявив: «Якщо

¹⁰¹ Bulgarian-North Macedonia's history-dispute: Whose “shared history” in the name of which “European values”? | Heinrich Böll Stiftung | Ured u Sarajevo - Bosnia and Herzegovina., *Heinrich-Böll-Stiftung*. URL: <https://ba.boell.org/en/2020/11/16/bulgarian-north-macedonias-history-dispute-whose-shared-history-name-which-european> (date of access: 21.10.2022).

¹⁰² EU urges North Macedonia to back French-proposed compromise with Bulgaria. *PBS NewsHour*. URL: <https://www.pbs.org/newshour/world/eu-urges-north-macedonia-to-back-french-proposed-compromise-with-bulgaria> (date of access: 24.10.2022).

Європа не готова прийняти нас, цивілізованих македонців, там, де ми належимо, то ми будемо чекати, поки знайдуться люди, які зрозуміють, що Македонія та македонська ідентичність понад усе».¹⁰³

Незважаючи на громадське невдоволення, парламент Македонії 68 голосами із 120 проголосували за зміни до Конституції. Цю подію привітала Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн, назвавши момент історичним. 24 червня 2022 року Болгарія зняла вето на початок переговорів про вступ Македонії до ЄС, офіційний початок переговорів датується 19 липня 2022 року. 16 вересня була проведена зустріч для делегацій з Албанії та Північної Македонії, щоб пояснити ситуацію з оновленими актами та законами. Розпочався процес скринінгу, який допоможе проаналізувати законодавчу базу Македонії та наблизити її до стандартів ЄС, прем'єр-міністр Північної Македонії висловив впевненість, що цей процес буде швидким.¹⁰⁴

17 липня 2022 року Болгарія та Македонія підписали протокол до Угоди про дружбу та співробітництво від 2017 року. В протоколі прописані зустрічі за останні роки на президентському, урядовому, парламентському рівнях, огляд підписаних договорів – 23 липня 2019 Охридська угода про боротьбу з торгівлею людьми, 20 серпня 2019 року меморандум про прикордонну співпрацю, 20 вересня 2019 року протокол між Міністрами оборони про проведення спільних навчань, 2 жовтня 2019 року – угода про співпрацю в сфері якості харчових продуктів. На початку 2022 року була запущена міждержавна робоча група для роботи над питаннями економіки, торгівлі та інновацій, інша робоча група була створена для діяльності в сфері інфраструктури та транспорту (в межах якої був імплементований проєкт нового прикордонного пункту між муніципалітетами Струм'яні та Берово). Наступна робоча група була створена для співпраці в межах ЄС щодо

¹⁰³ Taylor A. Macedonians split over proposal to unlock EU path. *www.euractiv.com*. URL: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/macedonians-split-over-french-proposal-and-path-to-unlocking-bulgarias-eu-veto/> (date of access: 24.10.2022).

¹⁰⁴ 'Historic moment': EU negotiations open for Albania, North Macedonia. *euronews*. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/19/historic-moment-eu-opens-accession-negotiations-with-albania-and-north-macedonia> (date of access: 24.10.2022).

цифрової трансформації та зеленої економіки (підписання електронної декларації про співпрацю електронних автентичних сервісів а електронної ідентифікації, підписання плану роботи до 2023 року, налагодження співпраці між кіберполіціями обох держав). Ще одна міжурядова група була створена для роботи в сферах туризму, культури та освіти – була ухвалена програма співпраці в сфері освіти до 2025 року, меморандум згоди про створення Агентства молоді та спорту, угода про розширення туристичних послуг.¹⁰⁵

Протокол до угоди також передбачав: проведення заходів для міжурядової конференції про початок переговорів про вступ Північної Македонії до ЄС, прийняття заходів для усунення мов ненависті в обох країнах, реабілітацію жертв репресій комуністичного періоду, продовження діяльності Спільної історичної комісії для розкриття суперечливих питань спільної історії держав та спільне святкування у 2022 та 2023 роках історичних подій, комісія буде зустрічатися 8-10 разів на рік; Македонія робитиме все можливе для надання прав та захисту болгарської меншини від дискримінації та жорстокого поводження – розслідуватиме злочини, вчинені на ґрунті ненависті, проводитиме інформаційні кампанії, дозволить болгарській меншині вільно використовувати національну символіку.¹⁰⁶

Незважаючи на початок переговорів та підписання Протоколу про відносини, між сторонами досі лишаються напруженими деякі моменти відносин. Так, гучним протестом закінчилась спроба відкрити болгарський клуб для вивчення історії, кілька сотень людей зібралися на місці події з гаслами «Болгари – татари і фашисти». У відповідь на це МЗС Болгарії заявило, що Македонія повинна припинити провокації проти болгар та виконувати положення договору про дружбу та співробітництво.¹⁰⁷ Питання

¹⁰⁵ PROTOCOL OF THE SECOND SESSION OF THE JOINT INTERGOVERNMENTAL COMMISSION, SET UP UNDER ARTICLE 12 OF THE TREATY OF FRIENDSHIP, GOODNEIGHBORLY RELATIONS AND COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF BULGARIA AND THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA : Protocol of 17.07.2022.

¹⁰⁶ Там само.

¹⁰⁷ Bulgaria's Foreign Ministry: North Macedonia must Stop the Provocations against Macedonian Bulgarians-Novinite.com URL: <https://www.novinite.com/articles/217152/Bulgaria's+Foreign+Ministry:+North+Macedonia+must+Stop+the+Provocations+against+Macedonian+Bulgarians> (date of access: 24.10.2022).

історії досі лишаються болючими для Македонії, 4 жовтня Президент Македонії заявив, що він не має наміру обговорювати історичні теми зі своїм болгарським колегою, за його словами: «Ми можемо вести переговори про справжні європейські теми. Я не маю наміру відвідувати Болгарію та вести переговори про історію. Коли ми говоримо про європейську інтеграцію, ми не маємо права зосереджуватись на історії».¹⁰⁸

Інтенсифікація економічної співпраці між країнами простежується від 2008 року, коли сторони підписали угоду про економічне співробітництво, документ був підписаний під час візиту до Македонії прем'єр-міністра Болгарії та святкування 15-річчя встановлення відносин. Станом на 2008 рік Болгарія була одним з провідних македонських інвесторів у банківську справу, харчову промисловість, телекомунікації туризм та металургію (на 2007 рік загальний обсяг становив 33,6 мільйонів доларів). Двосторонній товарообіг станом на 2007 рік становив 762 мільйони доларів, показавши зростання в два рази у порівнянні з 2006 роком (476 мільйонів доларів), на кінець другого кварталу 2008 року товарообіг становив 674 мільйони доларів.¹⁰⁹

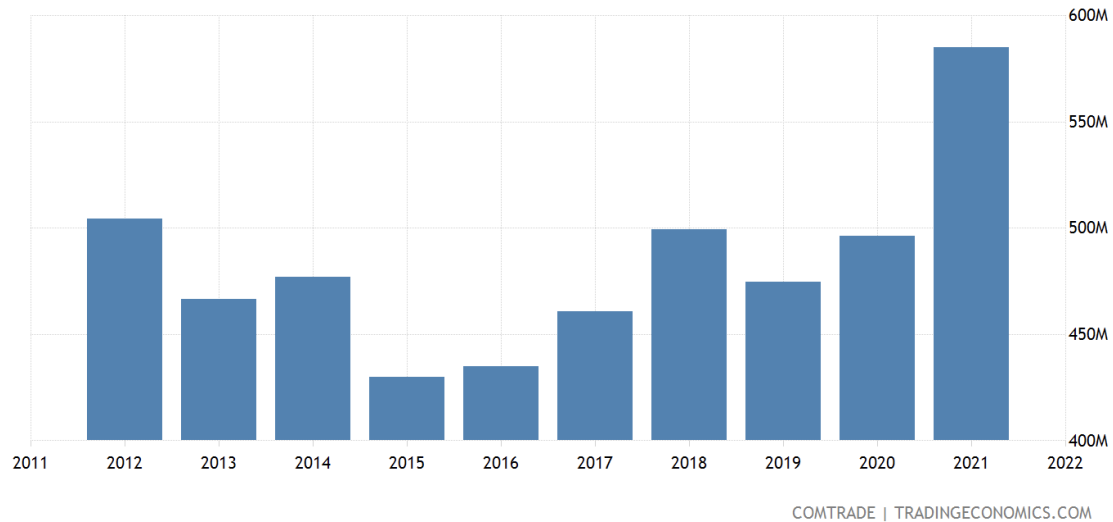
Після підписання угоди про співробітництво 2017 року, торгівля значно активізувалась, постійно відбувались засідання Міжурядової комісії з економічного співробітництва. У 2019 році основна ціль комісії була зосереджена на транспортній інфраструктурі та сполученні, адже дві країни не мали прямого залізничного сполучення. Одне із засідань комісії було присвячено обговоренню побудови залізничного сполучення а рамках Пан-європейського коридору, який мав з'єднувати узбережжя Чорного моря із Адріатичним берегом Італії, перетинаючи територію Північної Македонії. Сторони обговорили, що швидкісна автомагістраль для сполучення Скоп'є та Софії буде запущена у 2025 році. Болгарія та Македонія також спілкувались на тему об'єднання їхніх газових систем для запуску хабу розділення газу на

¹⁰⁸ North Macedonia's President: I will Not Negotiate History with Bulgaria - Novinite.com - Sofia NewsAgency. URL: <https://www.novinite.com/articles/216959/North+Macedonia's+President:+I+will+Not+Negotiate+History+with+Bulgaria> (date of access: 24.10.2022).

¹⁰⁹ Bulgaria and Macedonia sign economic co-operation agreement. *bilaterals.org* / Home. URL: <https://www.bilaterals.org/?bulgaria-and-macedonia-sign&lang=en> (date of access: 25.10.2022).

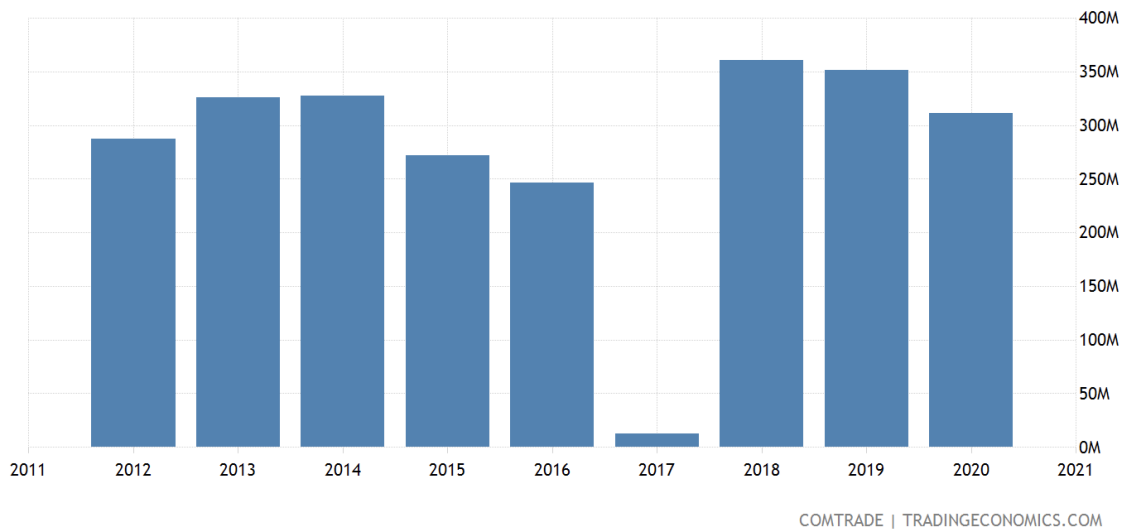
узбережжі Чорного моря. Сторони висловили сподівання на подальші продуктивні зустрічі в межах міжурядової комісії для інтенсифікації торгових та інфраструктурних зв'язків.¹¹⁰

Рис. 12 Експорт Болгарії до Македонії (2012-2022 роки)¹¹¹

Основні продукти експорту Болгарії до Македонії: мінеральні речовини, залізо та сталь, пластмаси, машини, електронне обладнання, деревина, скло.

Рис. 13 Експорт Македонії до Болгарії (2012-2022 роки)¹¹²

¹¹⁰ Economic relations between Bulgaria and North Macedonia gain momentum. *БНР Новини - най-важното от България и света*. URL: <https://bnr.bg/en/post/101092142/economic-relations-between-bulgaria-and-north-macedonia-gain-momentum> (date of access: 25.10.2022).

¹¹¹ Bulgaria Exports to Macedonia - 2022 Data 2023 Forecast 196-2021 Historical. *TRADING ECONOMICS / 20 million INDICATORS FROM 196 COUNTRIES*. URL: <https://tradingeconomics.com/bulgaria/exports/macedonia> (date of access: 25.10.2022).

¹¹² Macedonia Exports to Bulgaria - 2022 Data 2023 Forecast 194-2020 Historical. *TRADING ECONOMICS / 20 million INDICATORS FROM 196 COUNTRIES*. URL: <https://tradingeconomics.com/macedonia/exports/bulgaria> (date of access: 25.10.2022).

Отже, незважаючи на те, що Болгарія першою визнала незалежну Македонію, історичні питання ставали перешкодою для підписання двосторонніх договорів. На заваді побудови міцних двосторонніх відносин між Болгарією та Македонією стоїть питання історії та ідентичності, Болгарія намагається переконати світ у тому, що окремої македонської нації, як і мови, не існує, вони – штучне утворення, а мова – діалект болгарської. Такі тези стали провідними у блокуванні Болгарією початку переговорів про вступ Македонії до ЄС. І хоча «французький компроміс» здається хорошим вирішенням диспуту, у македонському суспільстві він викликав хвилю обурення, також він не гарантує, що Македонія буде в найближчому часі прийнята до ЄС, адже процес переговорів доволі тривалий і може затягнутися на роки. Країнам слід переглянути суперечливі історичні питання та дійти до рішення, яке буде влаштовувати обидві сторони, лише за такої умови можна буде побудувати дійсно добросусідські відносини.

3.5 Кооперація з Косово

Становлення відносин Македонії та Косово можна простежувати від часів існування Югославії, коли Македонія була однією з республік, а Косово мало статус автономії. Після поправок до Конституції 1974 року Косово отримало більше прав та прерогатив, але після розпаду Югославії Македонія стала незалежною, Косово ж лишилось автономною частиною Сербії. Після 1991 року Косово пережило багато подій, які умовно можна розділити на два періоди – до 1999 року, коли автономія Косово була скасована, а також було багато сутичок між армією Косово та сербськими урядовими силами, бомбардування території силами НАТО, криза біженців та підписання договору в Куманово. Весь цей період владу над Косово здійснював Мілошевич, проте албанці в Косово створювали власні інституції на протиположності сербським. Наступний період охоплює 1999-2008 роки, коли Косово було під протекторатом НАТО і його статус був не зовсім визначений, адже відповідно до резолюції ООН він лишався частиною Сербії, але де факто було навпаки.

17 лютого 2008 року Косово проголосило про свою незалежність. Македонія, як один із сусідів, не могла проігнорувати цей факт, зважаючи також на численну албанську меншину на своїй території. Протягом довгого часу позиція Македонії щодо Косово не була однозначною і варіювалась від тверджень про те, що Македонія прийме будь-яку угоду між Сербією та Косово до визнання незалежності, в уряді не було єдиної позиції щодо цієї ситуації. Оскільки в Македонії проживає значна частина і сербів, і албанців, то це ускладнювало прийняття будь-якого остаточного рішення, адже серби виступали за підтримку збереження Косово у складі Сербії, албанці ж вважали, що Македонія має стати на сторону Косово та підтримати його незалежність. Колишній президент Македонії Кіро Глігоров вважав, що для його країни краще мати чотирьох сусідів, проте позиція уряду була іншою.¹¹³

Після проголошення незалежності Косово Македонія стикнулася з дилемою – чи варто визнавати новостворену державу та погіршити відносини із Сербією чи проігнорувати цей факт та викликати обурення албанської меншини? Питання було доволі швидко вирішене через значну кількість албанців у парламенті та сильне лобі за незалежність Косово, таким чином, Македонія визнала Косово 9 жовтня 2008 року спільно з Чорногорією. Після цього у 2009 році держави відкрили свої посольства на території одна одної. Єдиним невирішеним на той момент питанням були кордони, адже держави мали демаркувати близько 158 кілометрів кордонів, проте ця ситуація так само була швидко вирішена.¹¹⁴

Після визнання незалежності відносини між країнами досить стрімко розвивались, станом лише на 2013 рік між державами було підписано близько 30 договорів (про дипломатичні відносини від 17 жовтня 2009 року, про економічну співпрацю від 16 грудня 2009 року, про співпрацю в сфері медицини від 6 травня 2010 року, про сільськогосподарські зв'язки від 24 березня 2011 року, угода про екстрадицію від 8 квітня 2011 року, про

¹¹³ Marolov D. The Relations between Macedonia and Kosovo. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*. 2010. No. 14. P. 259–264.

¹¹⁴ Там само.

культурну співпрацю від 8 лютого 2013 року, про співпрацю в сфері туризму від 24 червня 2013 року).¹¹⁵ У грудні 2021 року президент Македонії вперше відвідав Косово з офіційним візитом, під час якого він заявив, що країни є важливими торгівельними партнерами (після спільного засідання урядів у Скоп'є було підписано 11 торговельних угод), він нагадав про те, що Македонія підтримує Косово у євроатлантичних прагненнях: «...ми готові поділитися нашим досвідом як на шляху до ЄС, так і до НАТО. Членство в цих двох організаціях означає подальшу стабілізацію та процвітання для регіону».¹¹⁶ Президент Косово сказав: «Я дуже сподіваюся, що з часом буде збільшуватися торговельний обмін, культурна співпраця, співпраця в сфері охорони здоров'я, освіти, сільського господарства, молоді, спорту, туризму, інновацій та технологій, у чому обидві наші країни досягають значного успіху. Потенціал є, наші громадяни хочуть ширшої співпраці, і від нас як політичних лідерів залежать можливості поглиблення співпраці».¹¹⁷

У березні 2022 року спікер парламенту Північної Македонії зустрівся з президентом Косово, де сторони обговорювали безпекову ситуацію та зокрема російсько-українську війну. Президент Косово заявив, що росія і Сербія хочуть дестабілізувати Балкани і що зараз, як ніколи раніше, є важливою регіональна співпраця (ініціатива «Відкриті Балкани» та інші), а також розширення міждержавного співробітництва.¹¹⁸ В межах візиту спікер зустрівся з прем'єр-міністром Косово та наголосив на тому, що вступ Косова до НАТО є надзвичайно важливим, зважаючи на ситуацію в Україні. Після цього міністр оборони Косова виступив із публічним закликом для

¹¹⁵ Tahiri A. BILATERAL AGREEMENTS BETWEEN KOSOVO AND REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA. *International relations*. 2014. P. 37–42.

¹¹⁶ President Pendarovski at the press conference with Kosovo President Osmani: We are ready to contribute to an infrastructure advanced and economically prosperous region. *President of the Republic of North Macedonia*. URL: https://pretsedatel.mk/en/rks_osmani_15122021-2/ (date of access: 26.10.2022).

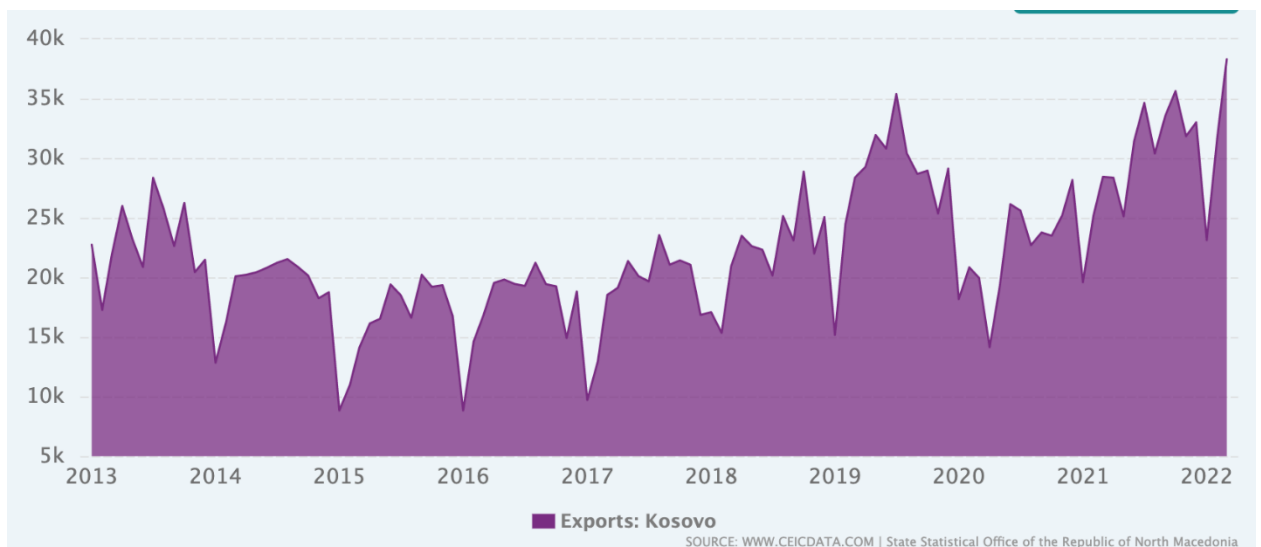
¹¹⁷ President Osmani received the President of North Macedonia, Stevo Pendarovski. *President of the Republic of Kosovo - DR. VJOSA OSMANI - SADRIU*. URL: <https://president-ksgov.net/en/news/president-osmani-received-the-president-of-north-macedonia-stevo-pendarovski> (date of access: 26.10.2022).

¹¹⁸ President Osmani received the Speaker of the Parliament of North Macedonia, Mr. Talat Xhaferi. *President of the Republic of Kosovo - DR. VJOSA OSMANI - SADRIU*. URL: <https://president-ksgov.net/en/news/president-osmani-received-the-speaker-of-the-parliament-of-north-macedonia-mr-talat-xhaferi> (date of access: 26.10.2022).

прискороного вступу до НАТО та створення американської військової бази на території Косово.

Економічні відносини між країнами залишаються стабільно позитивними у порівнянні з ситуацією 2013 року, коли Македонія запровадила податок на перетин кордону громадянам Косово після того як Приштина ввела заборону на імпорт з Македонії. Проблеми розпочались, коли Скоп'є запровадило обмеження на борошно з Косово, захищаючи внутрішніх виробників. Косово відреагувало негативно, звинувачуючи Македонію у порушенні угоди про вільну торгівлю і заборонило імпорт македонських товарів, на що у Скоп'є відповіли через запровадження податку на в'їзд до території країни, таким чином конфлікт набув виміру політичного. Невдовзі ситуація була врегульована і станом на 2015 рік загальний товарообіг становив 200 мільйонів євро.¹¹⁹

Рис. 14 Експорт Північної Македонії до Косово (2013-2022 роки)¹²⁰

Обидві країни досягли значного успіху у військовій співпраці. У травні 2022 року міністерка оборони Північної Македонії зустрілася із членами Косівської комісії з питань оборони та безпеки. Військові Македонії беруть

¹¹⁹ Kosovo-Macedonia 'trade war' becomes political. *www.euractiv.com*. URL: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/kosovo-macedonia-trade-war-becomes-political/> (date of access: 26.10.2022).

¹²⁰ North Macedonia Exports: Kosovo | Economic Indicators | CEIC. *Global Economic Data, Indicators, Charts & Forecasts* / CEIC. URL: <https://www.ceicdata.com/en/macedonia/exports-by-country/exports-kosovo> (date of access: 26.10.2022).

участь в місії Міжнародних сил з підтримки миру в Косово під керівництвом НАТО, також спостерігачі з Косово брали участь у спільних військових навчаннях в рамках НАТО Swift Response 22 на полігоні Криволак (територія Північної Македонії). 12 грудня 2021 року був опублікований проєкт закону про ратифікацію угоди між республіками про статус членів сил безпеки Республіки Косово та військових республіки Північна Македонія під час їх тимчасового перебування на території відповідних країн.¹²¹

Отже, на відносини між Косово та Македонією значним чином впливає велика албанська меншина на території останньої, яка власне просувала ідеї підтримки незалежності Косово та, яка лобювала визнання Македонією незалежності останньої. Стосунки між країнами переважно лишаються позитивними, про що свідчить велика кількість двосторонніх угод та підтримка Македонією Косово на шляху до НАТО та ЄС. Візит президента Македонії до Косово минулого року був доказом того, що країни прагнуть налагоджувати тіснішу співпрацю як на двосторонньому рівні, так і регіонально. В економічній співпраці, незважаючи на ситуацію 2013 року, динаміка залишається позитивною, проте позитивне сальдо торгівлі припадає саме на Македонію, яка є одним з найбільших експортерів товарів до Косово.

Висновки до 3 розділу

Македонія намагається вибудувати позитивні відносини з усіма сусідами, проте на заваді стають різні чинники – чи то питання історичної ідентичності, чи то питання національних меншин та їхніх прав. Якщо говорити про відносини з Грецією, то проблеми між державами існували як до, так і після проголошення незалежності Македонії та були пов'язані з македонською меншиною на території Греції та питанням назви Македонії. У

¹²¹ Minister Petrovska met with members of the Kosovo Commission for Defense and Security, North Macedonia strongly committed to the region and its security. *mod.gov.mk*. URL: <https://www.mod.gov.mk/minister-petrovska-met-with-members-of-the-kosovo-commission-for-defense-and-security-north-macedonia-strongly-committed-to-the-region-and-its-security/> (date of access: 26.10.2022).

зв'язку з цим Греція тривалий час не визнавала Македонію під її назвою «Республіка Македонія», апелюючи до того факту, що «Македонія» це одна з назв частини Греції. У 1995 році країни підписали угоду про визнання та встановлення відносин, що на деякий час змогло вирішити конфліктну ситуацію. У 2018 році сторони підписали Преспанську угоду, згідно з якою назва Македонії була затверджена як «Північна Македонія», що більшою мірою влаштувало Грецію та відкрило Македонії шлях до НАТО.

Відносини з Албанією склалися непрості через албанську меншину на території Македонії, власне це стало причиною, чому Албанія визнала Македонію не відразу, але в 1993 році, хоча реакція албанського суспільства була негативною через дискримінацію албанської меншини на території Македонії. Ескалація ситуації призвела до збройного конфлікту у 2001 році, коли група озброєних албанців напала на поліцейську дільницю в одному з македонських селищ, після підписання Охридської угоди про врегулювання суспільство вдалося заспокоїти та на деякий час нормалізувати стан речей, проте, за словами албанців, дискримінація не зникла і Македонії слід працювати над тим, щоб надавати меншині ті ж права, що мають самі македонці, а також визнати албанську мову як одну з офіційних.

Сербія – у випадку цієї країни ситуація склалась схожа до албанської, Сербія наполягала на тому, що кількість її громадян на території Македонії сягає 300-400 тисяч, хоча насправді їх було в рази менше. Після проголошення незалежності Македонії меншина сербів неодноразово виходила на протести та демонстрації для розширення прав, у громадських колах все частіше згадували про те, що македонська влада інституціоналізує антисербізм. У 1995 році країни підписали угоду про встановлення добросусідських відносин, ситуація лишалась стабільною до 2017 року, коли виникла демократична криза – сербська влада вислала македонських дипломатів, звинувачуючи їх у шпигунських діях. І хоча проблема була вирішена вже через кілька тижнів, не можна сказати, що сторони мають позитивну динаміку відносин.

Болгарія була першою країною, яка визнала незалежність Македонії, але країни довгий час (до 1999 року) не могли підписати жодних договорів через проблеми з мовою (Болгарія вважає македонську мову всього лише діалектом болгарської, а не окремою мовою), і лише наприкінці ХХ століття сторони підписали угоду про встановлення двосторонніх відносин. У 2020 році, коли очікувалось, що Македонія нарешті почне переговори про вступ до ЄС, Болгарія заблокувала цей процес та надіслала на розгляд Раді ЄС меморандум з поясненням. Влітку 2022 року Франція запропонувала сторонам компромісне рішення про зміну македонської конституції, на що сторони погодились та виконали, проте в обох державах це викликало шквал протестів.

Відносини з Косово почали свій розвиток найпізніше – після 2009 року, коли Македонія визнала незалежність. Питання про визнання було доволі складним для Македонії, проте через наявність великої албанської меншини, воно було швидко вирішене. Сторони мають позитивну динаміку відносин: напрацьована інституційна база, вибудована кооперація в сферах туризму, культури, інфраструктури, економіки тощо. Економічні відносини залишаються стабільно позитивними, країни підтримують кооперацію на вищому та найвищому рівнях, щороку підписуючи нові угоди.

Таким чином, найкращі відносини Македонія має з Грецією (яка є найбільшим торговельним та інвестиційним партнером), переважно позитивні з Албанією, Сербією та Косово, та наразі найбільше викликів постає у відносинах з Болгарією через питання македонської ідентичності.

ВИСНОВКИ

Отже, коли на початку 1990-х років стало зрозуміло, що Югославія як єдина держава довго не проіснує, у її республіках почалися рухи за незалежність. Македонія, яка не прагнула ставати незалежною, зрозуміла, що це необхідно зробити заради збереження відносин із сусідами та отримання ваги в міжнародному середовищі. На відміну від інших держав, процес проголошення незалежності в Македонії пройшов мирно та фактично безпроблемно (за винятком відмови деяких країн визнавати Македонію) – це сталося 17 вересня 1991 року, за чим слідував референдум. 17 листопада 1991 року Македонія прийняла Конституцію, де були окреслені основні положення про суверенітет, самостійність та здійснення внутрішньої та зовнішньої політики. Про міжнародні відносини фактично не згадується, лише констатується принцип ведення політики, тому у 2006 році був прийнятий закон про порядок здійснення зовнішніх зносин та про компетенцію Міністерства закордонних справ.

Із 2018 року Міністерство щорічно почало видавати Стратегічні плани роботи щодо основних пріоритетів політики, так, станом на 2018 рік основними цілями були членство в НАТО, початок переговорів про вступ до ЄС, двосторонні сусідські відносини, співпраця в регіональних організаціях. З того часу пріоритети лишаються тими самими (за винятком НАТО – країна стала частиною спільноти в 2020 році). У плані роботи на 2020 рік додалися інші цілі роботи – активна участь в міжнародних організаціях, просування економічних інтересів за кордоном, турбота про діаспору, розширення мережі дипломатичних та консульських зв'язків. На сьогодні останній план був виданий у 2022 році із перспективою до 2024 року, де основний акцент зовнішньої політики ставиться саме на двосторонні регіональні відносини.

Македонія послідовно виконує свою ціль щодо взаємодії у регіональних організаціях – вона найбільше залучена в процесі Центральноєвропейської ініціативи, в межах якої головувала в 2002 та 2015 роках. Щороку країна бере

участь у зустрічах на вищому та найвищому рівнях, бере участь у проєктах організації та отримує гранти для реалізації (останнім з таких проєктів стала запущена у травні цього року Програма обміну ноу-хау щодо планування міграційної політики). У Процесі співробітництва в Південно-Східній Європі, який був заснований у 1996 році, Македонія так само головувала двічі – в 2001 та 2013 роках. Остання відвідана зустріч відбулась у листопаді 2021 року, на якій обговорювались питання сталого розвитку, коронавірусу та міграції.

Рада регіонального співробітництва, яка діяльна з 2008 року, переважно надає фінансування для реалізації суспільно корисних проєктів, Македонія неодноразово ставала переможцем конкурсів, проведених в рамках організації. Регіональна ініціатива з питань міграції, притулку та біженців об'єднує шість країн регіону для співпраці, під час головування Македонії у 2015 році була прийнята Декларація про запуск нового проєкту про підтримку співпраці прикордонної поліції. Окрім того, країна проводить спільні зустрічі для впровадження процедур з надання притулку біженцям та вдосконалення існуючих механізмів. Північна Македонія є учасником Центру правоохоронних органів Південно-Східної Європи, де країни спільно кооперують дії поліції та митних органів. Лише у 2021 році Македонія взяла участь у більш ніж десяти операціях із пошуку злочинців, вилучення наркотиків та розкриття злочинних угруповань.

У 2001 році була заснована Мережа охорони здоров'я Південно-Східної Європи, де країни обмінюються досвідом та інформацією для покращення ситуації в галузі охорони здоров'я. Північна Македонія організовує та долучається до дискусій про регіональне здоров'я, боротьбу з коронавірусом, покращення інформаційних систем в лікарнях. Північна Македонія є учасником Західнобалканського фонду, який був заснований у 2015 році та просуває ініціативи для розширення освітніх зв'язків, моніторингу реалізації прав дітей, надання грантів молодим науковцям для проведення досліджень. Адріатично-Іонічна ініціатива існує для співпраці держав, які прагнуть стати частинами ЄС та НАТО, у 2020 році Македонія приєдналась до Стратегії ЄС

для Адриатично-Іонічного регіону, а також у 2022 році відвідала конференцію глав-урядів країн-учасниць організації у Тирані, де обговорювалось питання євроатлантичної інтеграції.

Щодо відносин із сусідніми державами, то оскільки це один з пріоритетів зовнішньої політики, то Македонія прикладає багато зусиль для того, щоб мати позитивні та взаємовигідні відносини у регіоні. Греція після проголошення Македонією незалежності зайняла негативну позицію, відмовляючись визнавати останню під назвою «Республіка Македонія», що нібито загрожувало територіальній цілісності Греції. Так само македонська меншина на території Греції стикалась з дискримінацією як на робочих місцях, так і в суспільстві та боялась визнавати свою справжню ідентичність. Тимчасова угода від 1995 року стала моментом стабілізації відносин – Греція поступово стала провідним економічним та інвестиційним партнером Македонії. У 2018 році питання з назвою було врегульоване Преспанською угодою, де було зазначено, що віднині Македонія буде офіційно називатися «Північна Македонія» або «Республіка Північна Македонія». Відтоді країни налагодили тісні політичні та економічні зв'язки, постійно проводячи зустрічі на вищому та найвищому рівнях та нарощуючи обсяги торгівлі.

Відносини незалежної Македонії з Албанією почалися на фоні проблем із албанською меншиною в Македонії (які за часів існування Югославії часто були жертвами репресій), яка проігнорувала референдум за визнання незалежності та прагнула визнання себе як конституційної меншини, що позначилось на відносинах Македонії та Албанії. Албанія визнала незалежність Македонії в 1993 році, проблеми з меншиною залишались невирішеними, що в 2001 році призвело до збройного протистояння. Охридська угода стала розв'язанням конфлікту та початком нової ери у відносинах Македонії та Албанії.

Як і у випадку з Албанією, на відносини Сербії з Македонією значною мірою впливає сербська меншина в Македонії, яка після проголошення незалежності останньої погрожувала взяти до рук зброю та неодноразово

виходила на протести проти незалежності. У 1993 році миротворчі війська США прибули до Македонії для покращення ситуації, після чого почалися позитивні зміни в політиці уряду щодо сербської меншини. У 1996 році сторони підписали угоду про встановлення дружніх відносин та врегулювало поточні конфлікти. Найгостріша ситуація відтоді відбулася у 2017 році, коли виникла дипломатична криза, пов'язана з висилкою македонських дипломатів із Сербії. Сторони є учасниками регіональних ініціатив та хорошими економічними партнерами.

Болгарія та Македонія майже 500 років були під владою Османської імперії, їх багато в чому об'єднує спільна історія (що зараз є основною проблемою у відносинах). Болгарія була першою, хто визнав незалежність Македонії, проте проблеми мови та ідентичності стали на заваді підписанню будь-яких договорів про співпрацю, що вирішилось лише у 1999 році. У 2017 році сторони підписали Договір про дружбу та співробітництво, де Болгарія обіцяла надавати Македонії всебічну підтримку у її прагненнях стати частиною НАТО та ЄС, проте саме Болгарія заблокувала початок переговорів про вступ Македонії до ЄС. Французька пропозиція про врегулювання була прийнята македонським парламентом, проте викликала хвилю обурення як в Болгарії, так і в Македонії. Наразі країни працюють над спільним вирішенням історичних питань, 17 липня 2022 року вони підписали протокол до договору про дружбу і співробітництво. Відносини з Косово були започатковані після визнання Македонією незалежності Косово у жовтні 2008 року. Країни напрацювали значну двосторонню базу відносин, акцентуючи увагу на економічній, туристичній та військовій співпраці.

Отже, свої зовнішньополітичні пріоритети в регіоні Македонія виконує на високому рівні – активно співпрацюючи в регіональних організаціях, налагоджуючи відносини із сусідніми державами, успішно ставши частиною НАТО та прикладаючи максимум зусиль для того, щоб стати членом ЄС. Перспективи подальших досліджень дуже широкі – можна простежувати процес переговорів про вступ до ЄС та чи не з'являться нові перешкоди для

продовження інтеграції, вирішення проблемних питань з Болгарією та Грецією, конфліктних ситуацій з албанською та сербською меншиною, стежити за відносинами з Косово та військовою співпрацею, за створенням нових альянсів в регіоні у зв'язку з російсько-українською війною та яку позицію обере Македонія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. ГОДИШЕН ПЛАН ЗА РАБОТА ЗА 2020 ГОДИНА : Стратешки План від 01.01.2020 р
2. Стратешки План : Стратешки План від 01.08.2018 р.
3. Стратешки План 2019-2021 : Стратешки План від 01.03.2019 р.
4. Стратешки План 2021-2023 : Стратешки План від 01.01.2021 р.
5. Стратешки План 2022-2024 : Стратешки План від 01.03.2022 р.
6. УКАЗ ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ : Законот від 31.03.2006 р.
7. ACTIVITY REPORT 2020-2021 : Report of 23.12.2021
8. CEI-ES delegation meets Bujar Osmani, Minister of Foreign Affairs of North Macedonia. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/news/9238/cei-es-delegation-meets-bujar-osmani-minister-of-foreign-affairs-of-north-macedonia> (date of access: 20.09.2022).
9. Bulgaria and Macedonia sign economic co-operation agreement. *bilaterals.org* / *Home*. URL: <https://www.bilaterals.org/?bulgaria-and-macedoniassign&lang=en> (date of access: 25.10.2022).
10. Bulgaria Exports to Macedonia - 2022 Data 2023 Forecast 1996-2021 Historical. *TRADING ECONOMICS | 20 million INDICATORS FROM 196 COUNTRIES*. URL: <https://tradingeconomics.com/bulgaria/exports/macedonia> (date of access: 25.10.2022).
11. Bulgaria sends a memorandum on "state-sponsored anti-Bulgarian ideology" in North Macedonia - European Western Balkans. *European Western Balkans*. URL: <https://europeanwesternbalkans.com/2020/09/22/bulgaria-sends-a-memorandum-on-north-macedonian-eu-accession-on-their-state-sponsored-anti-bulgarian-ideology/> (date of access: 21.10.2022).
12. Bulgaria's Foreign Ministry: North Macedonia must Stop the Provocations against Macedonian Bulgarians-*Novinite.com* URL: <https://www.novinite.com/articles/217152/Bulgaria's+Foreign+Ministry:+North+Macedonia+must+Stop+the+Provocations+against+Macedonian+Bulgarians> (date of access: 24.10.2022).
13. Conference on "Geo-hazards and impacts on natural and cultural heritage in geoparks" successfully held in Demir Kapija, North Macedonia. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/news/9333/conference-on-geo-hazards-and-impacts-on-natural-and-cultural-heritage-in-geoparks-successfully-held> (date of access: 20.09.2022).
14. CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA : CONSTITUTION of 17.11.1991.

15. Daily Sabah with Agencies. Deals to deepen relations between Albania, North Macedonia, Serbia. *Daily Sabah*. URL: <https://www.dailysabah.com/world/europe/deals-to-deepen-relations-between-albania-north-macedonia-serbia> (date of access: 14.10.2022).
16. Economic relations between Bulgaria and North Macedonia gain momentum. *BHP Новини - най-важното от България и света*. URL: <https://bnr.bg/en/post/101092142/economic-relations-between-bulgaria-and-north-macedonia-gain-momentum> (date of access: 25.10.2022).
17. Embassy of The Republic of Serbia in the Republic of North Macedonia. URL: <http://skopje.mfa.gov.rs/newstext.php?subaction=showfull&id=1613750178&ucat=19&template=Headlines&> (date of access: 18.10.2022).
18. FINAL AGREEMENT FOR THE SETTLEMENT OF THE DIFFERENCES AS DESCRIBED IN THE UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL RESOLUTIONS 817 (1993) AND 845 (1993), THE TERMINATION OF THE INTERIM ACCORD OF 1995, AND THE ESTABLISHMENT OF A STRATEGIC PARTNERSHIP BETWEEN THE PARTIES : AGREEMENT of 17.06.2018.
19. From local stores to e-commerce: MSMEs in North Macedonia step up their game. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/news/8967/from-local-stores-to-e-commerce-msmes-in-north-macedonia-step-up-their-game> (date of access: 20.09.2022).
20. Greece – North Macedonia 2021 Military Cooperation Programme | Army gr. *Κεντρική σελίδα | Army gr*. URL: <http://army.gr/en/content/greece-north-macedonia-2021-military-cooperation-programme> (date of access: 10.10.2022).
21. Greece and The Former Yugoslav Republic of Macedonia : Interim Accord of 13.10.1995.
22. Macedonia Exports to Bulgaria - 2022 Data 2023 Forecast 1994-2020 Historical. *TRADING ECONOMICS | 20 million INDICATORS FROM 196 COUNTRIES*.
23. Minister Petrovska met with members of the Kosovo Commission for Defense and Security, North Macedonia strongly committed to the region and its security. *mod.gov.mk*. URL: <https://www.mod.gov.mk/minister-petrovska-met-with-members-of-the-kosovo-commission-for-defense-and-security-north-macedonia-strongly-committed-to-the-region-and-its-security/> (date of access: 26.10.2022).
24. North Macedonia Exports: Kosovo | Economic Indicators | CEIC. *Global Economic Data, Indicators, Charts & Forecasts | CEIC*. URL: <https://www.ceicdata.com/en/macedonia/exports-by-country/exports-kosovo> (date of access: 26.10.2022).

25. North Macedonia's President: I will Not Negotiate History with Bulgaria - Novinite.com - Sofia NewsAgency. URL: <https://www.novinite.com/articles/216959/North+Macedonia's+President:+I+will+Not+Negotiate+History+with+Bulgaria> (date of access: 24.10.2022).
26. Orhid Agreement : Framework agreement of 13.08.2001.
27. Participation in Balkan CHODs Conference | Ministry of defence Republic of Serbia. *Ministry of defence Republic of Serbia*. URL: <https://www.mod.gov.rs/eng/18928/ucesce-na-konferenciji-nacelnika-generalstabova-balkanskih-zemalja-18928> (date of access: 19.10.2022).
28. Petrovska-Panagiotopoulos meeting: Enhanced allied cooperation between North Macedonia and Greece is a serious investment in regional security. *mod.gov.mk*. URL: <https://www.mod.gov.mk/petrovska-panagiotopoulos-meeting-enhanced-allied-cooperation-between-north-macedonia-and-greece-is-a-serious-investment-in-regional-security/> (date of access: 10.10.2022).
29. President Osmani received the President of North Macedonia, Stevo Pendarovski. *President of the Republic of Kosovo - DR. VJOSA OSMANI - SADRIU*. URL: <https://president-ksgov.net/en/news/president-osmani-received-the-president-of-north-macedonia-stevo-pendarovski> (date of access: 26.10.2022).
30. President Osmani received the Speaker of the Parliament of North Macedonia, Mr. Talat Xhaferi. *President of the Republic of Kosovo - DR. VJOSA OSMANI - SADRIU*. URL: <https://president-ksgov.net/en/news/president-osmani-received-the-speaker-of-the-parliament-of-north-macedonia-mr-talat-xhaferi> (date of access: 26.10.2022).
31. President Pendarovski at the press conference with Kosovo President Osmani: We are ready to contribute to an infrastructure advanced and economically prosperous region. *President of the Republic of North Macedonia*. URL: https://pretsedatel.mk/en/rks_osmani_15122021-2/ (date of access: 26.10.2022).
32. PROTOCOL OF THE SECOND SESSION OF THE JOINT INTERGOVERNMENTAL COMMISSION, SET UP UNDER ARTICLE 12 OF THE TREATY OF FRIENDSHIP, GOODNEIGHBORLY RELATIONS AND COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF BULGARIA AND THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA : Protocol of 17.07.2022.
33. "REDUCING HEALTH IMPACTS OF POLLUTED AIR-STRENGTHENING HEALTH SYSTEMS AND MULTISECTORAL RESPONSE IN SEE COUNTRIES" URL: <http://seehn.org/regional-round-table-reducing-health-impacts-of-polluted-air-strengthening-health-systems-and-multisectoral-response-in-see-countries-taking-place-now-in-skopje-north-macedonia/> (date of access: 01.10.2022).

34. Regional Cooperation Council | Strategy and Work Programme. *Regional Cooperation Council / Welcome*. URL: <https://www.rcc.int/pages/92/strategy-and-work-programme> (date of access: 28.09.2022).
35. SEEECP 2021-2022. SEECIP meeting of Directors General for European Affairs - Minutes of the Meeting. *SEECIP*. URL: <https://www.seecp.info/post/seecp-meeting-of-directors-general-for-european-affairs-minutes-of-the-meeting> (date of access: 27.09.2022).
36. Serbia (SRB) and North Macedonia (MKD) Trade | OEC. *OEC - The Observatory of Economic Complexity*. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/srb/partner/mkd> (date of access: 19.10.2022).
37. SKOPJE DECLARATION : Declaration of 10.06.2015.
38. Summary REPORT “REDUCING HEALTH INEQUALITY (SDG10) BY IMPROVING HEALTH LITERACY ”, 28 November 2019, Shtip, Republic of North Macedonia. URL: <http://seehn.org/summary-report-reducing-health-inequality-sdg10-by-improving-health-literacy-28-november-2019-shtip-republic-of-north-macedonia/> (date of access: 01.10.2022).
39. Treaty of friendship, good-neighbourliness and cooperation between the Republic of Bulgaria and the Republic of Macedonia : Treaty of 01.07.2017 no. 55013*.
40. UNLOCKING ECONOMIC POTENTIAL BETWEEN GREECE AND NORTH MACEDONIA : Analysis of 07.11.2020.
41. WBF 2019 ANNUAL REPORT. Tirana, Albania, 2019. 63 p.
42. We are waiting for the first billion in trade between Serbia and North Macedonia - WB6 CIF. *WB6 CIF*. URL: <https://www.wb6cif.eu/2021/06/01/we-are-waiting-for-the-first-billion-in-trade-between-serbia-and-north-macedonia/> (date of access: 19.10.2022).
43. WESTERN BALKANS FUND STRATEGIC DEVELOPMENT PLAN 2020-2024 : Stategic Plan of 01.01.2022.
44. Who we are. *Adriatic and Ionian Initiative*. URL: <https://www.aai-ps.org/about/who-we-are> (date of access: 01.10.2022).

Література

45. День незалежності Македонії. *www.wiki.uk-ua.nina.az*. URL: https://www.wiki.uk-ua.nina.az/День_незалежності_Македонії.html (дата звернення: 08.08.2022).
46. Како во германските медиуми се гледаше на македонската независност: Уште висат портретите на Тито. *DW.COM*.

- URL: <https://www.dw.com/mk/> (дата звернення: 08.08.2022).
 CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA :
 CONSTITUTION of 17.11.1991.
- 47.Македонія і Греція: чому країни 27 років сперечалися через назву - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46989552> (дата звернення: 06.10.2022).
- 48.Надворешна політика. *Претседател на Република Северна Македонија*. URL: <https://pretsedatel.mk/nadvoresna-politika/> (дата звернення: 11.08.2022).
- 49.Розпад Югославії – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розпад_Югославії (дата звернення: 05.08.2022).
- 50.Шахін Ю. Причини розпаду Югославії в оцінці української історіографії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 114. С. 66–67.
- 51.21 years passed over Ohrid Agreement in North Macedonia. *Anadolu Ajansi*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/politics/21-years-passed-over-ohrid-agreement-in-north-macedonia/2660042> (date of access: 11.10.2022).
- 52.About | SOUTH EAST EUROPEAN COOPERATION PROCESS - SEECF 2021-2022. *SEECF*. URL: <https://www.seecf.info/about> (date of access: 27.09.2022).
- 53.About SELEC - Southeast European Law Enforcement Center. *Southeast European Law Enforcement Center*. URL: <https://www.selec.org/about-selec/> (date of access: 29.09.2022).
- 54.About the SEE Health Network. *SOUTH-EASTERN EUROPE HEALTH NETWORK*. URL: <http://seehn.org/about-the-see-health-network/> (date of access: 01.10.2022).
- 55.About us. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/about-us> (date of access: 19.09.2022).
- 56.Albania and North Macedonia updated on statistical acquis. *European Commission | Choose your language | Choisir une langue | Wählen Sie eine Sprache*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/cn-20220919-1> (date of access: 14.10.2022).
- 57.Albania–North Macedonia relations - Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Albania–North_Macedonia_relations (date of access: 11.10.2022).
- 58.Albania’s Delicate Balance in the Relations with North Macedonia - Tirana Observatory. *Tirana Observatory*. URL: <https://tiranaobservatory.com/2020/01/25/albanias-delicate-balance-in-the-relations-with-north-macedonia/> (date of access: 11.10.2022).

59. Albania's Delicate Balance in the Relations with North Macedonia - Tirana Observatory. *Tirana Observatory*. URL: https://tiranaobservatory.com/2020/01/25/albanias-delicate-balance-in-the-relations-with-north-macedonia/#_ftn6 (date of access: 13.10.2022).
60. Albania's Delicate Balance in the Relations with North Macedonia - Tirana Observatory. *Tirana Observatory*. URL: https://tiranaobservatory.com/2020/01/25/albanias-delicate-balance-in-the-relations-with-north-macedonia/#_ftn6 (date of access: 13.10.2022).
61. Albania's Delicate Balance in the Relations with North Macedonia - Tirana Observatory. *Tirana Observatory*. URL: https://tiranaobservatory.com/2020/01/25/albanias-delicate-balance-in-the-relations-with-north-macedonia/#_ftn6 (date of access: 13.10.2022).
62. Albanians' integration in North Macedonia remains complex 20 years after Ohrid Accords. *Nationalia*. URL: <https://www.nationalia.info/new/11429/albanians-integration-in-north-macedonia-remains-complex-20-years-after-ohrid-accords> (date of access: 11.10.2022).
63. Albanians' integration in North Macedonia remains complex 20 years after Ohrid Accords. *Nationalia*. URL: <https://www.nationalia.info/new/11429/albanians-integration-in-north-macedonia-remains-complex-20-years-after-ohrid-accords> (date of access: 12.10.2022).
64. BBC News. North Macedonia profile - Timeline. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17553072> (date of access: 05.08.2022).
65. Bulgarian-North Macedonia's history-dispute: Whose "shared history" in the name of which "European values"? | Heinrich Böll Stiftung | Ured u Sarajevo - Bosnia and Herzegovina,. *Heinrich-Böll-Stiftung*. URL: <https://ba.boell.org/en/2020/11/16/bulgarian-north-macedonias-history-dispute-whose-shared-history-name-which-european> (date of access: 21.10.2022).
66. EU urges North Macedonia to back French-proposed compromise with Bulgaria. *PBS NewsHour*. URL: <https://www.pbs.org/newshour/world/eu-urges-north-macedonia-to-back-french-proposed-compromise-with-bulgaria> (date of access: 24.10.2022).
67. Events. *MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative*. URL: <https://marri-rc.org.mk/past-events/> (date of access: 28.09.2022).
68. Greece Wants to Be North Macedonia's 'Closest Ally and Best Friend'. *GreekReporter.com*. URL: <https://greekreporter.com/2021/09/01/greece-north-macedonia-closest-ally/> (date of access: 06.10.2022).

69. Greece's Bilateral Relations. *Hellenic Republic*. URL: <https://www.mfa.gr/en/blog/greece-bilateral-relations/north-macedonia/> (date of access: 05.10.2022).
70. Historic moment': EU negotiations open for Albania, North Macedonia. *euronews*. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/19/historic-moment-eu-opens-accession-negotiations-with-albania-and-north-macedonia> (date of access: 24.10.2022).
71. History | CEI. *Home | CEI*. URL: <https://www.cei.int/history> (date of access: 19.09.2022).
72. J. Phillips, Macedonia: warlords and rebels in the Balkans, New York, I.B.Tauris & Co Ltd, 2004, p. 51.
73. Kirby B. P. Macedonia and Greece: How they solved a 27-year name row. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-46971182> (date of access: 06.10.2022).
74. Kosovo-Macedonia 'trade war' becomes political. *www.euractiv.com*. URL: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/kosovo-macedonia-trade-war-becomes-political/> (date of access: 26.10.2022).
75. URL: <https://tradingeconomics.com/macedonia/exports/bulgaria> (date of access: 25.10.2022).
76. Macedonia, Serbia Opt for Dialogue After Diplomatic Row. *Balkan Insight*. URL: <https://balkaninsight.com/2017/08/23/macedonia-serbia-opt-for-dialogue-after-diplomatic-scandal-08-23-2017/> (date of access: 18.10.2022).
77. Marolov D. The relations between Macedonia and Bulgaria. *Knowledge*. 2014. No. 4. 339.56(497.7:496.5).
78. Marolov D. The Relations between Macedonia and Kosovo. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*. 2010. No. 14. P. 259–264.
79. Marolov D. The relations between Macedonia and Serbia. *RJHIS*. 2015. No. 1. P. 117–128.
80. Marrëdhëniet me Vëndet e Rajonit - Ministria per Evropën dhe Punët e Jashtme. *Ministria per Evropën dhe Punët e Jashtme*. URL: <https://punetejashtme.gov.al/shqiperia-ne-rajon/marredheniet-me-vendet-e-rajonit/> (date of access: 13.10.2022).
81. MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative. *MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative*. URL: <https://marri-rc.org.mk/about-us/> (date of access: 28.09.2022).
82. MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative. URL: <https://marri-rc.org.mk/events/20-april-2022-presentation-of-the-analysis-report-trends-of-human-trafficking-in-the-marri-participants/> (date of access: 28.09.2022).
83. MARRI Friends Meeting/Diplomatic Briefing. *MARRI – Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative*. URL: <https://marri-rc.org.mk/events/5-april->

- [2022-marri-friends-meeting-diplomatic-briefing/](#) (date of access: 28.09.2022).
84. Michalopoulos S. Greece will police North Macedonia's airspace following historic visit. *www.euractiv.com*. URL: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/greece-will-police-north-macedonias-airspace-following-historic-visit/> (date of access: 10.10.2022).
85. Miteva-Kacarski E. ANALYSIS OF THE TRADE RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF MACEDONIA AND THE REPUBLIC OF ALBANIA. *University Goce Delcev Stip, Faculty of Economics*. 2015. 339.56(497.7:496.5).
86. N.Macedonia bolsters relations with Greece. *Anadolu Ajansi*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/nmacedonia-bolsters-relations-with-greece/2110456> (date of access: 06.10.2022).
87. New KEP project approved: support for migration policy planning in North Macedonia. *CEI - Central European Initiative*. URL: <https://www.cei.int/news/9337/new-kep-project-approved-support-for-migration-policy-planning-in-north-macedonia> (date of access: 20.09.2022)
88. North Macedonia - Independence. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/place/North-Macedonia/Independence> (date of access: 05.08.2022).
89. North Macedonia | Ministry of Foreign Affairs. *Ministry of Foreign Affairs*. URL: <https://www.mfa.gov.rs/en/foreign-policy/bilateral-cooperation/north-macedonia> (date of access: 18.10.2022).
90. NORTH MACEDONIA OFFICIALLY JOINS THE EUSAIR. *Adriatic and Ionian Initiative*. URL: <https://www.aii-ps.org/news/331-north-macedonia-officially-joins-the-eusair> (date of access: 01.10.2022).
91. R. A Hayward., T.R Gurr, L. Rupesinghe, *Journeys through conflict narratives and lessons*, Boston, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2001, p. 161.
92. Refworld | Chronology for Serbs in Macedonia. *Refworld*. URL: <https://www.refworld.org/docid/469f38b8c.html> (date of access: 17.10.2022).
93. Refworld | The Albanian Question in Macedonia: Implications of the Kosovo Conflict for Inter-Ethnic Relations in Macedonia. *Refworld*. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6a6d04.html> (date of access: 11.10.2022).
94. Regional Cooperation Council | Bregu: Balkathon is the image and positive narrative of our thriving region in this exceptionally uncertain outlook. *Regional Cooperation Council / Welcome*.

- URL: <https://www.rcc.int/news/778/bregu-balkathon-is-the-image-and-positive-narrative-of-our-thriving-region-in-this-exceptionally-uncertain-outlook> (date of access: 28.09.2022).
95. Regional Cooperation Council | Bregu: We hope Butterfly Innovation Award will shine a light on the regional innovation community and its undiscovered potential. *Regional Cooperation Council / Welcome*. URL: <https://www.rcc.int/news/773/bregu-we-hope-butterfly-innovation-award-will-shine-a-light-on-the-regional-innovation-community-and-its-undiscovered-potential> (date of access: 28.09.2022).
96. Regional Initiatives. *Ministry of Foreign Affairs*. URL: <https://mfa.gov.mk/en/page/9/regional-initiatives> (date of access: 20.09.2022).
97. Serbia Recalls All Diplomats from Macedonia, Accuses Macedonia of Illegal Surveillance - Balkanist. *Balkanist*. URL: <http://balkanist.net/serbia-recalls-diplomats-from-macedonia/> (date of access: 18.10.2022).
98. Serbia's ties with Albania, North Macedonia never been better: President Vucic. *Anadolu Ajansı*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/serbias-ties-with-albania-north-macedonia-never-been-better-president-vucic/2597434> (date of access: 18.10.2022).
99. Serbsko-macedoński kryzys dyplomatyczny. *OSW Ośrodek Studiów Wschodnich*. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-08-24/serbsko-macedonski-kryzys-dyplomatyczny> (date of access: 18.10.2022).
100. Tahiri A. BILATERAL AGREEMENTS BETWEEN KOSOVO AND REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA. *International relations*. 2014. P. 37–42.
101. Taylor A. Macedonians split over proposal to unlock EU path. *www.euractiv.com*. URL: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/macedonians-split-over-french-proposal-and-path-to-unlocking-bulgarias-eu-veto/> (date of access: 24.10.2022).
102. The Macedonian-Greek Conflict. *History of Macedonia and the Macedonian Nation*. URL: <http://www.historyofmacedonia.org/MacedonianGreekConflict/conflict.html> (date of access: 05.10.2022).
103. The Macedonian-Greek Conflict. *History of Macedonia and the Macedonian Nation*. URL: <http://www.historyofmacedonia.org/MacedonianGreekConflict/conflict.html> (date of access: 05.10.2022)
104. WBF celebrates its 5th anniversary! – Western Balkans Fund. *Western Balkans Fund – Supporting Common Projects*. URL: <http://westernbalkansfund.org/2022/09/30/wbf-celebrates-its-5th-anniversary/> (date of access: 01.10.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А. SWOT-аналіз регіональної політики

